

Muusikaaleht

RUDOLF TOBIASE
büst kujur V. Mellikult.

NR. 9 SEPTEMBER 1938

Helikunstnike aadresse:

- Arder, A.**, konservat. lauluõpetaja, ooperilaulja, Vismari 17-a—11.
- Avesson, Elsa**, klaverisolist, saade, Vabriku 23—1, tel. 432-21.
- Bölauf, Rita**, konservat. itaalia keele õpetaja, grupid ja eratunnid, Tallinn, Konservatoorium ja Nõmme (Rahumäe), Raudtee tn. 10, tel. 520-45.
- Brauer, Evald**, konservatooriumi õpetaja, flöödi- ja teooriatunnid. Valdeki täu. 74, Nõmme.
- Brinkmann, Kurt**, viiulikunstnik, tunnid, Kesk-Kalamaja 7—1.
- Gents, Harry**, klaverisolist, klaveriõpetaja, muusikateooria, S. Tatari 10—12, tel. 425-74.
- Hellat-Lemba, L.**, konservatooriumi vanem lauluõpetaja, ooperilaulja, Imanta tn. 3—4, tel. 464-84.
- Järv, Ida**, kontsertilaulja ja lauluõpetaja, Sakala 39—5.
- Koha, Tekla**, Riigi Ringhääling, Vismari tn. 26—7.
- Kõrb, Aino**, pianist, Weizenbergi tn. 15—1, tel. 301-08.
- Liiv, Alviine**, klaveriõpetaja, Öle tn. 6—11.
- Lipand, Ella**, laulja, hääleseadja, Koidu tn. 89—3.

- Meri, Andrei**, konservat. fagotiklassi õppejõud, „Estonia“ teater.
- Tamm, Aino**, laulukunsti stuudio, Tina tn. 23—20, tel. 302-40.
- Tenno Vironi**, laulja ja lauluõpetaja, Narva mnt. 56—5.
- Tobias, Silvia**, harfikunstnik, konservatooriumi õpetaja.
- Vaks, J.**, professor, konservatooriumi inspektor, Falkpargi 18—7.

Muusikamuseum:

Müürivahe tn. 12, avatud: pühap., teisip., neljap. kella 12—14.

Klaveritööstus

K. Saar

Liivalaia 64

Telefon 457-01.

Soovitab
otse töökojast

pianiinosid,

mis kõlalt ja vastupidavuselt täieliselt võrdsed välismaa kuulsamate firmade omadega. Parimaks tõenduseks—ostud ja soovitused muusikatundjailt.

MUUSIKALEHT

1938. XV. AASTAKÄIK
ÜHES NOODILISAGA

E. L. L. liikm. — aastas	Kr. 2.—
Teistele	2.25
Välismaale	4.50
E. L. L. liikm. poolaastas	1.—
Teistele	1.15
Välismaale	2.30

ILMUB 10 KORDA AASTAS
TELLIMISI VÕTAVAD VAS-
TU KÕIK POSTIASUTUSED

TOIMETUSE JA TALITUSE AADRESS:
TALLINN, LAI TÄN. 7. TELEFON 431-82

SISUKORD:

- Rudolf Tobias ja Eesti — Joh. Hiib.
- Mälestusi Rudolf Tobiasest — R. K. XI üldlaulupeo õppetund, II — Elm. Luts.
- Üldlaulupidu tegelaskonna vaatevinklist — T. Paomets.
- Välisajakirjandus Eesti XI üldlaulupeost.
- Sümfooniaorkestri kontsertidest — V. Leemets.
- Ooper ja kontserdid — Ed. Visnapuu jt.
- Vestlus Heljo Sepaga — R. K.
- Ülemaailmse Üliõpilasmuusika Liidu esimees külastas Bestit.
- Mitmesugust, illustratsioone.

muusikaleht

Joh. Hiob

Rudolf Tobias ja Eesti

Helilooja surma 20. aastapäeva
puhul 29. oktoobril

Kui Rudolf Tobias üle kolmekümne aasta tagasi elas Eestis, ei nähtud temast seda, mis praegu. Kaugeltki mitte. Tolleaegsed meie muusikajuhid ja koorid nurisesid: Tobias ei oska komponeerida, tal pole meloodiat, ta harmoonia on dissoneeriv, testituur kõrge jne. Mis oli see kolmekümneaastane noormees tol ajal Eestile? Klaveritundide andja, kes katsetas ka komponeerimisega. Midagi muud erilist ei taibanud tolleaegsed siinsed muusikatuusad temast. Just vastupidi — oli küllalt neid, kes teda hoopis pidasid väheandeliseks.

Alles siis, kui Tobias täpselt kolmekümne aasta eest Eestist lahkus, ning asunud elama Saksamaale, Berliini, linna, kuhu oli koondunud maailma muusikaelu keskpunkt ning saanud sääl tunnustuse ja kõrge koha, alles siis taipas Eesti, kellega tal oli tegemist. Nii on ikka: ükski prohvet...

Vaid alles siis, kui tunnustus tuleb välismaalt, alles siis nähakse kunstniku suurust. Siis tekib ta pää ümber oreool. Nüüd küsimus: mida peab andma kodumaa oma kunstnikule? Kas ainult leiba? Mida sai näiteks Wagner Saksamaalt? Esiteks küll palju kibedust ning kannatust, teravat pilget ja laimu, kuid pärast avanesis kontsertsaalid, kirjastused ja kapitalid. Tobias sai ka Eestist pilget ja laimu, kuid kirjastused, kontsertsaalid ja kapitalid ei avanenud talle siin sellepärast, et neid polnud ega pole praegugi. Mida võib anda Eesti oma heli-

loojale? Mitte midagi, sest meil pole kirjastusi, kontsertsaale (ainult kontsertsaal) meil pole ka kapitale (ainult vaene Kultuurkapital). Meil pole veel ühtki klaverisäädet suuremast heliteosest — kantaadist, räakimata ooperist või oratooriumist. Kuidas võibki levida eesti muusika, kui tal veel puudub trükitud noot (erand koorinoot). Ühe sõnaga, Eesti ei suuda oma heliloojale veel muud mitte midagi anda kui igapäevast leiba, ning sellegi suure vaevaga, kus tihti andekad muusikud peavad leiba teenima alaga, milleks neil üldse annet polegi: komponist peab „jandama“ kirikukoori juhatamisega või istuma kantselleilaua taga. Andekas organist peab hakkama kõrtsis klaverit „taguma“ jne.

Ja nüüd vastupidline küsimus: mida võib helilooja anda Eestile? Mida on annud Tobias Eestile? See on hoopis teine küsimus. Tobiasi muusikalises isikus tuleb eraldada kaks suurt joont. Temas avaldab end esiteks — sügavusklik kirikukomponist, teiseks — eesti rahva hingelaadi klassilist algupära otsiv filosoof.

Kirikukomponistina erineb tema loomingu veel kaks eralduvat ala: puht kirikukomponist ja piibli situatsioonide interpreet, evides põhjaliku arusaamise nende kahe erineva voolu vahest. Meie ajal kirjutatakse palju muusikat kirikumuusika nime all. Tihti näib autor arvavat, et igasugune muusika vajumlike sõnadega on juba kiri-

R. Tobias omaste hulgas; seisab tagareas keskel.

kumuusika. See on suur eksitus. Isegi koraale lruakse kerge käega ning antakse neile veel kõlav nimetus — „eestipärane“. Kirikumuusikas eksisteerivad põhimõtted, millest ei saa mööda minna. Kui meil on üldse tegemist kirikuga, siis jäägu ta selleks, milleks ta on kujundatud tema loojate poolt. Sama maksab ka kirikumuusika kohta. Kirikumuusika on evangeelium muusika. Neist kõrgetest põhimõtetest juhitud on sündinud Tobiasi kirikuhelitööd. Need osutuvad väärtuseks, mille iga on pikem kui paljudel teistel helitöödel. Kirikumuusika väärtuse relatiivsus ulatub üle aegade, riikide ja rahvaste.

Minule paistab, et üks osa meie muusikameestest säevad endale kõige kõrgemaks ideaaliks rahvusliku omapära, rahvusliku muusika ning selle ideaalide taotluse. Jah

see on tõesti suur ja õilis, kuid mitte veel kõige kõrgem ja kõige suurem. Midagi on palju suuremat veel kui riik, rahvas, rahvuslus ja rahvuslik omapära. Midagi on üle nende. Ja see on puhas ristiusu kirik, kelle ideaaliks on kõik inimesed rahvad ja maad ühendada üheks riigiks — una sancta ecclesia — jumalariigiks. Sellepärast ei või juttu olla „rahvuslikust kirikumuusikast“, „saksa koraalidest“ jne., vaid ainult kirikumuusikast, koraalidest jne. Ja rahvuslik kirikukomponist on see, kes suudab luua puhast kirikumuusikat.

Tihti on Tobiasele ette heidetud, tema rahvuslikkuse puudust. Kuid see selgub kõik, kui osutame eelnimetatud põhimõtetele. Selles mõttes on tema oratoorium „Joonas“, kantaat „Ecclesia“, „Otskeui hirm“, „Eks teie tea“ j. t. puhtkirikliku väärtusega

Konservatooriumi õpilasena.

Organistina Peterburgis.

RUDOLF TOBIAS

teosed, mis oma sisult üldinimlikud, aga kuuluvad Eestile nende looja päritolu tõttu.

Teine liik tema vaimulikest helitöödest osutub piibli situatsioonide interpretatsiooniks muusikas. Järelejäänud katked kaduma läinud oratooriumist „Säälpool Jordanit“ tunnistavad, et komponist oma elu lõpupoolel andus uuele stiilile, mille inspiatsioonid allikaks on Moosese raamatud.

Tobiase muusika pääimperatiiviks ei ole ilu, sest ilu pole ainus kategooria kunstis. Mina ütlen, et ilu on kõige väiksem kategooria kunstis. Kõige suurem aga on tõde. Geeniused on olnud kõik tõetsijad, aga mitte niipalju iluotsijad. Sest tõde on igavene aga ilu ajalik. Ja vaimulikku muusikasse, iseäranis aga kirikumuusikasse ei sobi üldse ilukategooria, vaid tõde ja tõsidus. Täiesti mõttetud on otsida poeesiat mõnest oratooriumist, mis kirjutatud juhitud hoopis markantsematest printsipidest. Kes seda teeb, see pole asjatundlik neist alustest, millel baseerub musica sacra ja piibel per musica.

Tobiase „Säälpool Jordanit“ on siin kujukas näide neist põhimõtetest. Siin on autor

jõudnud piibli realismile lähemale kui keegi teine enne teda. Karm ja karge miljöö, väikese Israeli rahva võitlus vabaduse eest, nälg ja janu kõrves — seda kõike on meister oma muusikas tõetruult edasi andnud ühes selle ilu ja inetusega, romantika ja realismiga — arvestamata ja hoolimata väljakujunenud oratooriumi traditsioonidest.

Kuid ka puhteesti rahvusliku muusika stiilile on Tobias teed rajanud. Tal jäi pooleli ooper „Kalevipoeg“. Rahvusliku omapära taotlemisel oli tal inspiatsioonid allikaks eepos „Kalevipoeg“, millest oli niivõrd valmistatud, et hakkas otsima sellele väljendusvormi muusikas.

Kui praegu osa meie komponiste arvab lahendavat rahvuslikkuse küsimuse õige lihtsalt: rahvaviis harmoniseerida, või ka sisult temaatiliselt arendada — ning ongi valmis muusika, millele tõmmatakse pääle rahvuslik lipp. Nii lihtne see asi pole. Ka siin maksavad sügavad printsipiidid.

Tobias oli nendest teadlik, nagu nähtub tema kirjadest ja fragmentidest. Ta töötas ühest küljest kui teadusemees oma ülesan-

RUDOLF TOBIASE
ausammus Haapsalus,
valmistanud kunstnik Espenberg.

de kallal. Rahvaviisidest ta eriliselt lugu ei pidanud. Ka ilma nendeta saab kirjutada rahvuslikku muusikat, kuna ka tihti rahvaviisi algupära on kaheldav. Rahvusliku muusika juured seisavad rahvusklassikalises vaimus, mille helilooja kontsipeerib muusikasse. Ooper „Kalevipoeg“ jäi pooleli. Tobias jõudis määrata siin suuna ja leiutada elementid, võib-olla kord tulevikus lõpetab selle teose mõni meie komponist, kes tunneb end temale hingesugulase olevat ning saame Tobias-X ooperi „Kalevipoeg“.

Mis on Tobias annud Eestile? Mitte tihti need nimekirjas loetletud teosed, vaid ta on loonud stiili ja annud vaimu, mis on kui väärikuse mõõdupuuks eesti muusikale. Ta on esimene klassik eesti muusikas. Mitte klassik oma stiilis vaid vaimus, mis tähendab, et ta on teinud kultuuri- ja muusikaajalugu.

Kuid kahjuks (nii oleme pidanud siiani ikka lõpetama kirjutised Tobiasi üle) on kõigel sellel ikka veel teoreetiline tähtsus, sest tema suurem osa töödest, 90% on ette kandmata, trükkimata — ühe sõnaga avalikkusele tundmata. On süüdistatud isegi päriajaid, et nemad ei anna välja. Mina neid ei süüdistata, sest see pole õige, kuna Tobiasi pärijad ametlikult teatasid, et nad on nõus kinkima need tööd Eestile. Kuid ma ei soovita siinkohal kinki vastu võtta. Kui Tobias ise pole midagi saanud oma töödest, siis saagu vähemalt tema järelejäänud perekond. Oleks aiukene võimalus maist vastu anda selle perekonnale, kelle pää Eestile pakkunud niipalju väärtusi, mida rahaga ei saaks kunagi osta.

Kuid kas on praegune avalikkus küps Tobiasi helitööde nautimiseks. Vaevalt küll. Ma ei süüdistata siin publikut ega massi, kes tihti oma loomuliku instinktidega on kõrgemal kui poolküpsed muusikamehed, kelle pää on kinni ühes voolus. Käepärane näide on siinkohal EAHS poolt välja antud Koguteos „20 aastat Eesti muusikat“, mis pidi olema vist asjalik ülevaade ja kirjeldus, kuid kujunes suuremalt osalt isiklikeks arvetele õiendamiseks, kus on ära vassitud arusaamine arvutusest, kirjeldusest ja ka stiilidest. Kõige naljakam on see, et Tobiasi võimaliku muusika osas üldse ei mainitagi, kuna ometi hulk ta võimalikke helindeid kannavad aastaarvu 1918. Nii et teda kronoloogiliselt oleks saadud võtta küll sellesse töösse. Kuski rubriigis on teda küll nimetatud, kuid säälgi „romantikuna“ (!).

Tobias on nüüd 20 aastat surnud. Ent mis on nimetamisväärsed tema tööde avaldamise kasuks tehtud selle paarikümne aasta jooksul?

On igatahes samme astunud ning palve saadetud Vabariigi Presidendile — loodetavasti see küsimus nüüd laheneb, kuna see on küllalt nii suure tähtsusega, et sobib pöörduda riigivõimude poole.

Ka tema põrnu äratoomine välismaalt on teoksil, kuna see oleks konkreetseks austamise avaldamise märgiks suurele kunstnikule ning tähelepanu osutamiseks tema teetele ja helitöödele.

Mälestusi Rudolf Tobiasest

Andmed saadud helilooja abikaasalt

Rudolf Tobiasi lahkumine välismaale põhjenes lihtsalt majanduslikel kaalutlusil. Tobias oli päale Peterburgi konservatooriumi lõpetamist olnud mitu aastat Jaani koguduse organist ja Sabrovka konservatooriumi õppejõud, kuid asunud siis suurte lootustega Tartu, kus sel ajal tegutsesid agaralt meie tulisemad noor-estluse tegelased, eesotsas Jaan Tõnissoniga ja Gustav Suitsuga.

Tobias tahtis kangesti koos töötada tolle aegsete ärkamistegelastega ja oli ühtlasi ajalehtede kaastöeline „Vaba Maa“ ning „Tallinna Teataja“ juures, kirjutades õhutavaid artikleid meie noorusele. Ta on alati pooldanud just noorte toetamist nii aineliselt kui moraalselt, sest nendes nägi ta eesti muusika tulevikku.

Tartu noored kunsthuvilised on Tobiasi juures alatasa koos käinud ja vaidlusõhtuid korraldanud. Jaan Tõnissoniga, kel olnud veidi teissugused vaated kui Tobiasel, läinud vaidlus vahel nii ägedaks, et kas või ruskatega kokku, kuid päale seda olid kohe jälle sõbrad. Samuti pidanud Tobias Kristjan Rauaga kunstide üle pikki vaidlusi, mis harilikult kestnud ikka öösel kella kolmeni ja kauemgi. Oleks siinjuures veel juhus märkida, et Tobias omas ka hää maalikunsti ande ja oli hää joonistaja, millest siis vahest see tihe sõprus kunstnik Rauaga. Veel kuulusid tema sõprade ringi ka L. Neuman ja Peterburgi päevilt juba Georg Hellat, Artur Kapp ja hulk teisi kiriku ringkondadest, kelledest paljud juba manalasse varisenud.

Artur Kapiga on nad olnud suured sõbrad, kuid tülitsevad alatasa. Kord ütelnud Tobias tema kohta, et Kapp olevat daamide komponist, mida viimane polevat Tobiasele kunagi andestanud. Nimelt kirjutab A. Kapp tol ajal romansse.

Tartu päevil said Tobiaselt kindlasti õhust ka Heino Eller ja Juhani Simm, kes peaksid mäletama mõndagi tolleaegsest noor-estluse liikumisest. Huvitavalt on Tobias ka tähendanud Mart Saare kohta, et see olevat Eesti Chopin.

Laulupidude vastu oli Tobiaselgi suur huvi ja tal olnud tugev tahe selle kunstilist külge tõsta, sest eesti muusika tulevikku olnud tal kindel usk. Sageli on ta rääkinud, et Lurich'i ja Aberg'i kui eesti jõumeeste kuulsust aimatakse varsti järgi ka eesti muusikas.

RUDOLF
TOBIAS.

Laulupidude vaimustuses on ta loonud ka oma „Seppade laulu“, mida tol ajal väga palju lauldud. Gustav Suitsu sõnadele tahtnud ta noortehümmi luua ja kirjutas tekstile „Las kasvame“ muusika, kuid Suits ütelnud, et see olevat muusikaga hooplemine ja tahtnud nendele sõnadele küpsuslikku vägevust. Tobias vaielnud küll vastu, et noori peab iseloomustama ülevoolav, ründav jõud ja ka hümm peab neil samuti olema õhutav ning julgustav.

Tartu periood ei võinud aga kaua kesta, kuna alatasa tuli võidelda igapäevase leivamurega ja Tobias otsustas perekonnaga välismaale asuda, sest siit oli ta juba ennegi ette võtnud välismaa kontsertreise. Kuna elatada tuli ikkagi ainult juhuslikest eratundidest ja vähestest koolitundidest talvel, siis ei piisanud sellest niisugusele jõulisele kunstnikule kui Tobias, kes endas alati tundnud loomisjõudu.

Enne Tartust lahkumist teinud ta siiski veel katsed kodumaale jäämiseks ja küsinud, kas saaks Peetri kiriku organistiks, isegi 25-rublalise palgaga, mis selle aja kohta olnud vähe, kuid üteldi ära. Tol ajal pidid kunstnikud üldse peagu igal pool muidu kaasa tegema, puht patriootilistel kaalutlustel, tasust polnud juttugi. Muidugi tuli siis teisi äraelatamise teid leida. Umbes kolm aastat oli Tobias ühes perekonnaga Tartus elanud.

Tobiasit võis leida katsetamas asumisega

mitmel maal, andes kontserte ja otsides organisti kohta. Nii on ta olnud Böömimaal, Norras, Daanis j. m. Veel enne Berliini asumist elatud Leipzgis. Siin töötas ta kaasa ajakirjades „Allgemeine Musikzeitung“ ja „Signale“, kirjutas juhtkirju, mis äratanud Saksamaal tähelepanu. Kirikumuusika tundja prof. Seufert Dresdenist soovivad seltepelest teha isegi tutvuda.

Asudes perekonnaga Saksa päälinna, ei olnud esialgu mõeldud sinna pikemaks ajaks jääda. Sääli tulnud proua Tobiasel mõte viia suuremad helitööd läbivaatamiseks tolleage se kuulsa kirikumuusika tundja Hermann Kretschmar'i kätte. Kuna Tobias ei tahtnud meeldi kusagil uusi tutvusi luua, viiski need tööd sinna tema abikaasa. Kretschmar palus siis kahe nädala pärast tagasi tulla, et jõuaks vahepeäl partituurid läbi vaadata ja soovis ka helilooja endaga tutvaks saada. Nii sündiski — ja sellest ajast said nad suurteks sõpradeks, ning kuna Kretschmar oli Berliinis konservatooriumi juhataja, muretseta ta Tobiasele aasta pärast sinna õppejõu koha kompositsiooniklassi. Nähes „Joonase“ partituuri, ütelnud Kretschmar: „Bachi ajast meieni pole kirjutatud nii vägevat kirikumuusikalist teost.“

Berliinis oli Tobias ka organistik Daani kirikus ja hiljem „Wilhelm Gedächtniskirche“ organist-asetäitja, ning vahetevahel mängis veel Toomkirikus. Tema mängu vastu tuntud suurt huvi ja hinnatud kõrgelt tema improviseerimist, mida ta ise väga armastanud teha. Nii tuli ka, et prints Oskari laulatusel kutsutud ta mängima. Muuseumis keiser Wilhelm tahtnud isegi, et temale esitletaks seda organisti, kuid vahepeäl puhkenud maailmasõda ja sellest ei tulnud enam midagi välja.

Peaks veel märkima seda, et enne sõja algust sai Tobias Glasunov'ilt, kes tol ajal oli Peterburgi konservatooriumi juhataja, kutsu oreliklassi õppejõuks tulla, mis Homiliuse surma läbi oli vakantseks jäänud. Kuid Tobias tahtis sel juhul ka kompositsiooniklassi sinna juure, sest oreliklassi ükski oli väike ja palk samuti, kuna pääle oli Tobias juha Berliini konservatooriumi õppejõud. Seda ei saanud Glasunov kohe lubada ja nii jäigi.

Tobiase loomingu suuremate tööde hulka, mis sõja päivil Berliinis loodud, kuuluvad vaimulikud (liturgilised) laulud ja oratoorium „Säälpool Jordaniit“. Ka väikesi klaveripalu on ta kirjutanud, kuid need tulid tal lihtsalt muuseumis, sest klaverit pidas ikkagi hädaabinõuks.

Kui rääkida Tobiase töötamisviisidest, siis neis õpime teda kui inimest vist kõige enam tundma. Huvitav on märkida, et kõike mida ta lõi, tahtis ta võimalikult ise läbi elada. Nii on ta kord hirmsa tormi ajal, õhtul pi-

medas, ajanud abikaasale pääle, et see tuleks temaga välja, sest ta tahtvat ühte tormisteeni oma oratooriumi tarvis. Väljas olnud õudne maru ja vaevu pääsnud nad väljast langeva puu alt, ning koju tulles komponeerinud ta siis kogu öö, Üldse olevat ta armastanud enam öösel töötada.

Böömimaal elades on ta ühel hommikul kella viie ajal terve pere üles ajanud ja matkatud siis mägedesse. Ümberringi, kahepool mäkketõusvat teed olnud kõik roheline, värskest puhast ja taevast hõljunud imeilusad pilvepuhmad. Ta jalutanud, käed seljataga, perekonna ees ja komponeerinud mõttes; sellest sai arieti „Joonase“ oratooriumi, millest voolab puhast kargust.

Turul armastanud ta alati kõnetada müüjaid naisi ja tänaval voorimeestega jutelda, et tundma õppida nende loogikat ja psühholoogiat.

Kuid huvitav on, et soovides oma lastest muusikuid kasvatada, ei tahtnud ta ise neile klaveritunde anda, vaid seda pidi tegema võõras, sest ta ise läks liiga ägedaks ja õppetunnist kujunes lastele karistustund.

Vanemast pojast tahtnud organisti teha, kuna suguvõsas olid mitu põlve kõsterorganistid. Vanema pojaga aga just läinudki alati kõige ägedamad vaidlused lahti, sest mõlemad olnud „ühest puust“.

Noorem poeg aga ilmutanud erilist andi maalikunstile ja teda pole siis isa ka muusikaõpingule sundinud, kuid armastanud väga töösse süveneda, kui väike poeg tema juures kabineti oma pildikesi joonistanud ja värvunud. Neid vaadates olnud ta väga rahulik ja see olevat Tobiasi väga inspireerinud — ütelnud siis ikka „Meie töötame!“

Vahel lastetoas, kui need sääli käratsesid, istunud ta nende sekka põrandale, ning kirjutanud noodipaber käes — laste kisa olevat ilusaim muusikal... Oratooriumis on lastekoor tal ka jumala häälena sisse toodud.

Nagu tähendas Tobiase abikaasa, on ta vali kriitik olnud lauljate suhtes ja ka oma abikaasa kohta, kes õppinud laulmist ja näitlemiskunsti, ütelnud, et niisuguseid häälid on maailm täis, ega ole tahtnud temaga tööst tööd teha. Kuid see pole imekspandav, sest näib nii, et üldse sooritav kunst ja vahet ka pedagoogika, ei olnud Tobiasele kaugegtki nii meeltnõõda kui loov töö. Muuseumis olgu siin tähendatud, et Tobiasel naiste loovasse töösse ei olevat kunagi olnud suurt usku, vähemalt meestega ei võivat nad kunagi võistelda, arvas ta.

Üks kujukas näide on Tobiasest ka see, kui ta enne välismaale asumist Tallinnas kontserdi andis. Kavas olid loomulikult tema helitööd enda juhatusel, kuid selle korraldamise vastu ei tunnud ta vähematki

Foto Parikas.

Stseen P. Čaikovski ooperi „Masepa“ esimesest vaatusest.

huvi. Abikaasal tuli solistidega kaubelda, orkester kokku ajada, ise kvartetis kaasa laulda, orkestriga retsiteerida jne. Kui sõbrad pärast kontserti Tobiaselt küsinud, et mida sa siis oleksid teinud, kui sul naist poleks olnud, vastanud ta lihtsalt: „Poissmehe-na oleks see kontsert andmata jäänud.“

Muuseas olnud Tobiasi nõrkuseks aga veel see, et ta kangesti tahtnud ise oma töid dirigeerida, kuid olnud sääluures halb juht ning väga äge, sattunud proovidel lauljatega tülli (kuigi vahel olnud sellevastu väga humorikas ja lõbus) ning „koputanud kepiga“ vahel ka päälale... Saksamaal olevat arvustus alati hästi suhtunud tema loomingu- se, kuid üteldi, et kuidas võib oma „lapse“ nii ära rikkuda sellise juhutamisega?... Mõned kuulsad mehed oleksid selle ülesande endale võtnud ja kuulus kirikumuusik dirigent Siegfried Ochs ütelnud, et ta meeleldi oleks juhatanud tema „Joonast“, kui Tobias mitte nii kinnise iseloomuga poleks olnud ja teda ometi oleks kutsunud.

Üheks „süüdistatavaks iseloomuomaduseks“ olnud Tobiasel ka hajameelsus. Nii olevat ta tänaval alati tähelepanematu olnud ja kui abikaasa tuttavate vastutulles teda müksanud, et tereta, siis see „tere“ läinud

ikka hoopis võõrastele... Tartus olles on dr. Kallase nali olnud ikka see, et nende juurest võõrsilt lahkudes ja õhinaga juttu ajades ulatatud Tobiasele alati vale palit- tud ja mütsid, millepääle dr. Kallas alles õue järele hüüdnud, et vaadaku, kas ta ik- ka õiged riided kaasa võttis!

Lõpuks võiks lisada, et Tobias tunnud vä- ga hästi nii piiblit, kui „Kalevipoega“ ja mõlemad olnud tal magades alati padja all. Ta osanud neid ka hästi tsiteerida, koostades endale ise tekste muusika jaoks ja leides „Kalevipojast“ ilusaid kohti, mis paljudele jäänud tähelepanemata. Muuseas olevat osa- nud ka hästi ladina keelt, mida samuti sa- geli armastanud tsiteerida.

Üldes tuleks aga veel seda ütelda Tobia- sest, kes kunagi pole meeleldi seltsinud ini- mestega, et ta elades võõraste rahvaste kes- kel ja Berliinis olnud alatasa rusutud, kur- vameelne ning igatsenud sageli kodumaa jä- rele, lausunud kord: „Kui kunstnik tahab midagi suurt luua, peab ta jääma kodumaa- le, et mitte end killustada“. Kui keegi tut- tavatest Eestisse reisu ette võttis ning tem- malt mingit soovi päris, vastas ta alati: „Tooge minu jaoks kaasa tükk musta kodu- maa leiba!...“

R. K.

XI-da üldlaulupeo õppetund

II.

7). Lauulupeo muusikaline eeltöö omab suurema tähtsuse, kui seda sageli osatakse ja tahetakse tunnustada. Lauulupeo muusikalisel eeltööl on kaks tähtsat ülesannet: a) valmistada lauljaid-mängijaid ette kontsertküpsuks esinemiseks, b) rakendada koorid-orkestrid arendavale muusikalisele isetegevusele. Kuigi pääliskaudsel vaatlusel mõlemad ülesanded näivad ühtuvat ja vajavat sama rakendust, on asjasse süvenedes siiski selge, et kummagi ülesande mitteraldamine, mitte eraldi käsitlemine võib anda poolikuid tulemusi.

Kui muusikalise eeltöö puhul väljuda vaid nõudest, et saavutatakse kontsertküps esinemine, siis tuleks panna pää- ja ainuüksindane rõhk vaid eelproovidele. On ju kindel, et koore on võimalik viia täiesti ühtlasele ja sulavale ettekandele kõige paremini siis, kui üks ja sama juhataja nendega pidevalt töötab, neid täielikult oma tahte alla painutab.

Kuid sel puhul ilmneks mitmeid raskusi ja ebasobivusi. Kõigepäält muutub lauljaillemängijalle koormavaks liig sagedane eelproovidel käimine. Kui meie neid korraldaks ka sellistes ringides, et ühelgi tegelasel ei tarvitseks käia kaugemal eelproovil kui vaid 15 kilomeetri kaugusel (mis oleks juba ideaalselt väike kaugus!) siiski ei saaks meie loota, et proovidest osavõtt oleks 100% -line, kuna ikkagi tegelasile tuleb vaadata kui asjaarmastajatele, kes muusikat harrastavad oma kutsetöö kõrval, selleks sageli aega otse „varastades“.

Teiseks, üldjuhtide arv ei saa olla piiramatult suur, kolmel-neljal üldjuhil aga muutuks ülejõukäivaks kõik kohad 6—10. korral läbi käia.

Kolmandaks, see töö oleks siiski vaid juhuslikku laadi, — see sooritatakse vaid teatud piiratud kava suhtes, ilma et hoolt kantaks koori või orkestri üldise muusikalise taseme samaaegse arenemise eest. Tõeliselt muutuks see laulupeo kava „kättetuupimiseks“, mis kindlasti tüütab nii tegelasi kui üldjuhte, ühtlasi selle juures aga ei võimalda tegelasil seda tööd kaasa elada mõistmisega, arusaamisega, huviga, loomuliku, pooldava suhtumisega. Ning selle meetodi suurimad pahesid on see, et laulupeo kava suhtes tekib tegelaskonnal nurin, arusaam, nagu oleks see kava neile vägisi päälle sunnitud.

Neljandaks, sigineb teatav piinlik suhe koori, selle juhi ja üldjuhi vahel. Kohalik

koorijuht on välja lülitatud otsesest tööst, teda ei ole küllalt usaldatud, — temal tekib mulje, nagu „käiks ta küll“ vaid kohalike peokeste kavade ettevalmistamiseks, osutuks aga nõrgaks suure ülemaalse kokkutuleku kaastegelaseks. Tuleb silmas pidades, et ka koorijuhile on laulupeo ettevalmistus suureks õppetööks, mille vältel ta areneb, eriti veel selle tõttu, et ta töötab tunnustatud koorijuhtidelt-üldjuhtidelt näpunäiteid saades ja nende poolt kontrollituna.

Veel teame, et koor võib laulda või orkester mängida hästi vaid siis, kui tema ja ta juhi vahel valitseb täieline kontakt, üks-teise mõistmine. Kui nüüd laulupeo ettevalmistus suurelt osalt viiakse läbi üldjuhtide poolt, siis hiljem, mil koor samu palasid laulab kodus (mis on tegelikult kahtlemata 90% ettetulev nähe), puudub nende puhul kontakt koori ja juhi vahel, juht häbeneb oma „suurt ametivenda“, teab, et ta ehk ei suuda koori samal määral kaasa tõmmata kui see, ning koor tunneb, et nende oma juht pole sugugi nii osav ja tubli kui see üldjuht, — koor kaotab usalduse oma juhi vastu.

See, võimalus pole sugugi spekulatiivselt leitud, vaid seda esineb tegelikus elus küllaltki. Pandagu tähele: iga üldlaulupeo järele esinevad konfliktid koorijuhitide ja kooride vahel sagedamini kui muul ajal!

Me peame arvesse võtma, et koori ja orkestri tegevus baseerub paljudel hingeelulistel teguritel, mis sageli on väga õrnad ning vajavad hoolast ja mõistvat käsitlemist.

Ning lõpuks, kui asjale vaadata natukene kaugemale ulatavama pilguga, siis mis oleme kätte saanud? — Jah, enam-vähem korraliku kontsertküpsuse, mis aga on kunstlik, pingutatud, ja mis vaibub kohe päale üldlaulupidu, tuues halvemal juhul endaga kaasa veel komplikatsioone: „tuupimisest“ tingitud tüdimuse, hõõrumised koorijuhitide ja kooride vahel, võõrastava suhtumise kavasse jne. Ning paari aasta pärast, mil vahepääll koor või orkester isegi ilusasti vaikselt varjusurmas on viibinud, tuleb taas alata otsast päälle: taas alata üldjuhtidega kava „tuupimist“. Nii on siis ka küllalt arusaadav, et kooride tase ei niiku paigast, et üldlaulupeod ei suuda pakkuda midagi uut ja huvitavat, et kavagi suhtes tuleb paigal tamuda.

XI üldlaulupeo muusikalise ettevalmistuse kava koostamisel oldi selles teadlik ning otsustati mainitud pahesid vältida, — sel määral kui see on võimalik.

Lauljate Liidu juhatus
ja XI üldlaulupeo juhid
rongikäigus.

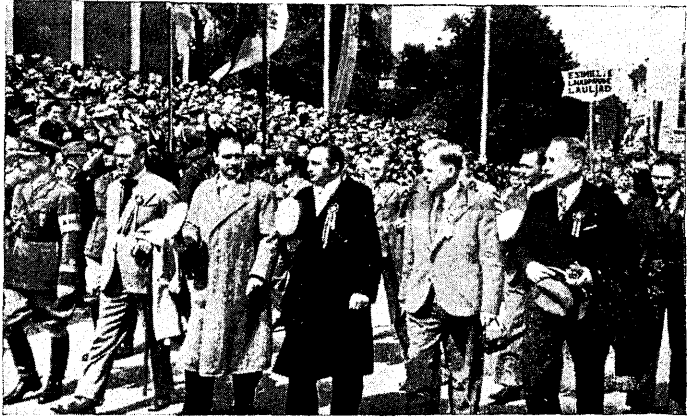

Foto Soosaar.

XI üldlaulupeo muusikalise ettevalmistuse puhul taheti panna päärõhk kooride isetegevusele ja üldisele muusikalisele arenemisele, millel oleks püsivam tähtsus, kuid ühtlasi ka suurem tulemus laulupeo kava kontsertküpsuse suhtes.

Koori või orkestri hingeks on koorijuht. Kõik oleneb eeskätt tema suutmisest, oskusest, püsivusest ja andekusest. Sellest väljudes otsustati ka laulupeo muusikalise eel töö puhul päärõhk panna koorijuhtide ettevalmistusele.

Kahjuks ei suudetud aga siin kõike sel määral läbi viia kui kavatseti. Kõigepäält olgu märgitud, et meil puudub maakoorijuhete ettevalmistav asutus. Koori juhatamine ei ole toiming, mida ligilähedaltki saab ära õppida paaripäevase kursusega. Ka ei saa meie liiga palju lootusi ja nõudeid panna õpetajaid (milliste hulgast on suurim % koorijuhete) ettevalmistavaile asutustele, — seminaridele ja pedagoogiumidele, kuna nende õppekavad on niigi juba suured ning nõuavad kasvandikelt täit töõjõudu ja aega. Kui siiski meie koorijuhid on saavutanud tunnustusväärse taseme, siis eeskätt tänu oma südidusele ja püüdlikkusele, mida tuleb väga kõrgelt hinnata.

XI üldlaulupeo eel kerkis üles küsimus, korraldada koorijuhtidele vähemalt paari-kuised kursused, tehes seda kusagil maal, kus oleks võimalik korraldada ühiskorterit, moodustades kursantidest koori ja võimaldades nõnda osavõtjail praktiseerida sama kooriga koorijuhatamisel.

Siin põrgati kõigepäält ainelistele raskustele. Loomulikult nõuab sellise kursuse korraldamine suuri kulusid, osavõtumaks aga osavõtjate arvu huvides ei saaks nimetamisväärseks kõne alla tulla. Teiseks jäi lahendamatuks naishääle küsimus. Teatavasti ju enamus koorijuhete on mehed, — seega

oleks võimalik küll korraldada kursantidest meeskoor, mitte aga segakoor!

Tundub aga, et selliste kursuste korraldamine on rohkem kui hädavajaline ning ideed ei tohitaks lasta unustusse vajuda, vaid kõik püüded suunata sellele, et selline kursus järgmise üldlaulupeo eel teoks saaks. Loomulikult ei või meie loota, et kursusest võtaks osa 100% meie koorijuhtidest, kuid kui ühel korral neid tuleks kokku 25%, teisel ja kolmandal puhul samapalju, siis ikkagi aastate vältel suudaksime midagi ära teha koorijuhtide üldise taseme tõstmiseks ja vastava kaadri soetamiseks.

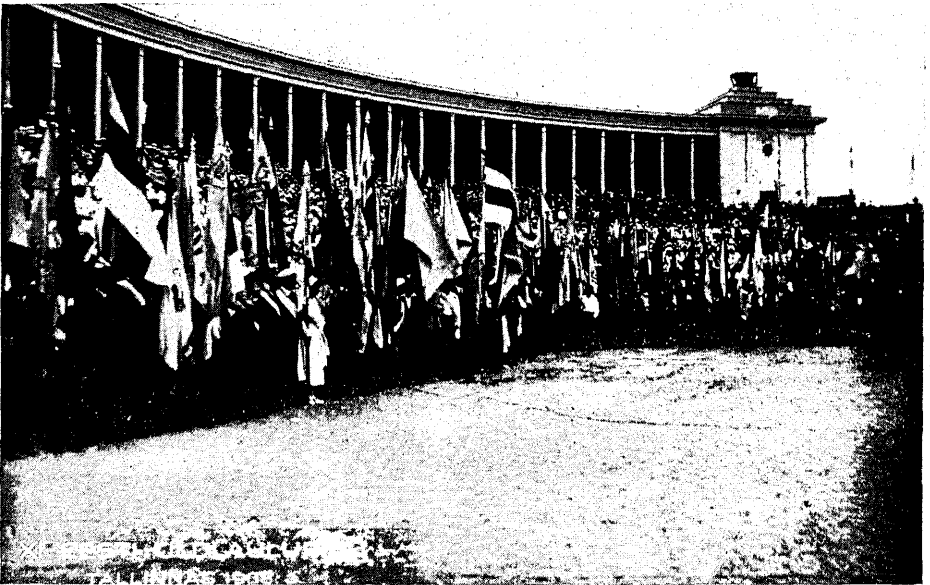
Kuna nii pikemaajalised kursused jäid ära, siis püüti koorijuhtide ettevalmistust sooritada lühiajaliste kursustega, raadioloengu-tega ja vastava brošüüri väljaandmisega, mis sisaldas laulupeo laulude analüüsi. Kõik need vahendid olid kahtlemata mõjusad ning kõik nad peaksid tingimata jääma kassasse ka järgnevate üldlaulupidude puhul.

Veel oli kavas koorijuhi käsiraamatu väljaandmine. Kahjuks ka see ei saanud teoks enne kui laulupeo esimeseks päevaks. Selle kirjastajaks oli üks L. Liidu osakondi, ning polegi veel küllalt selgitatud ega seisukohta võetud, kui otstarbekas see samm oli ning kas siiski Lauljate Liidul ei oleks tulnud siin teisi samme astuda.

Kokkuvõttes: ka edaspidi tuleb asetada muusikalise eel töö puhul päärõhk koorijuhetele ning veel märksa intensiivsemal määral kui nüüd. See on tänuulik töö, sest see annab püsivat tulu ning selle eest kahtlematult on tänuulikud ka kõik koorijuhid.

Mis puutub kooride ettevalmistusse, siis puudutagem enne eelproovide juure asumist teisigi üritusi, mis mõõdund üldlaulupeo puhul ette võeti. Olgu siin kõigepäält märgitud noodilugemise oskuse arendamist. On ju teada, et kõige raskemaks koor-

Foto Voolmann.

Lippuderivi laululava ees XI üldlaulupeol.

maks kogu koori tegevuses on võhiklus noodi lugemise suhtes. Mida saadaksegi nõuda koorilt, millisel pole kuigi suurt aimu noodist, millisest lauljad peavad oma osa lihtsalt kuulmise järgi pähe tuupima. See on ju tänamatu töö ning selle puhul tuleb halet seda nii koori kui ka koorijuhti.

Kirjastati „Noodilugemise õpik“, mis on meil õieti esimene sellekohane katse. Levik oli häa, eriti seetõttu, et tänu riiklikule toetusele õpiku hind oli odav. Kahjuks puudub ülevaade, mil määral seda õpikut kasutati ja sellest tulu ammutati. Kuid algus on tehtud, materjal ja suund on kätte antud, — jääb loota vaid, et asi ei jää soiku, vaid edasi areneb.

Veel olgu mõõdamannes märgitud, et „Eesti muusika arenemisloo“ kirjastamisega ja propageerimisega püüti tegelaskonnas kasvatada huvi meie omaloomingu vastu. Suhututagu küsimusse millise pieteediga tahes, ometi on selge, et ka kunstis laiem hulk tunneb elavat ja inimlikku huvi selle looja vastu. Juba üksteistkümmend korda oleme oma heliloojate töist annud suurkontsertlaulupidusid, mis viimasel ajal isegi on paisunud liialdamatult maailma ainulaadseiks, — kuid kui palju teame ise neist heliloojaist, nende loominguist, nende loomistingimustest, suundadest, püüetest? Meil ei ole õigus nuriseda tegelaskonna ja heliloomingu vahel valitseva ebakõla üle, kui meie hoolt

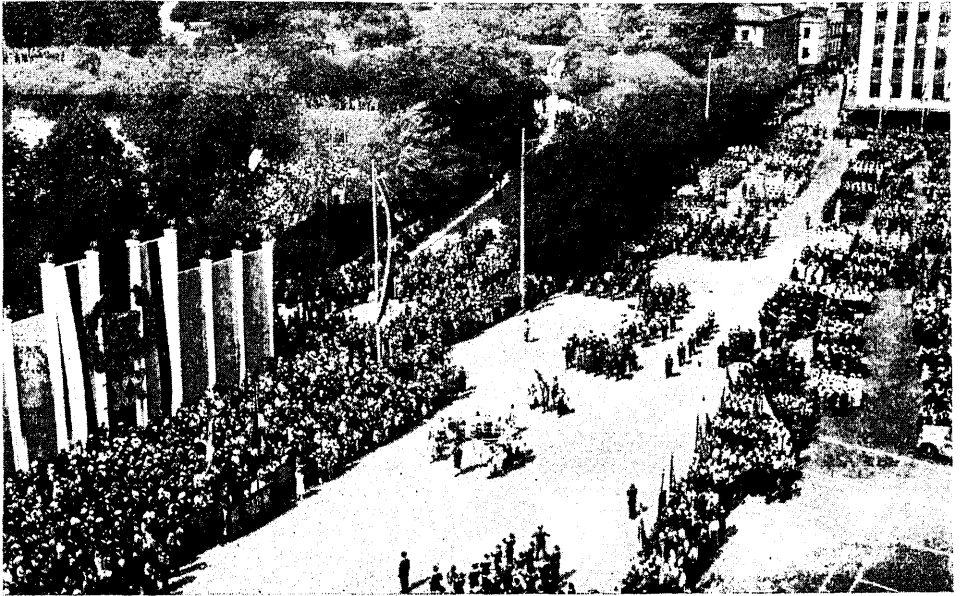
ei ole kannud, et heliloojaid tegelaskonnale tutvustaksime.

Need kaks üritust, — noodilugemise õpik ja muusika arenemislugu, olid olulisemaid samme, mis astuti kooride üldise taseme tõstmise suunas. Kuid samas tekkis ka küsimus, kuidas neid ja teisi vahendeid ostarbekalt rakendada. Nii kasvas iseandast välja vajadus mingi organisatsiooni, moodustise järele, mis võtaks oma kanda kooride ja orkestrite individuaalse muusikalise arendamistöö. Loodi muusika-õpperingide statuut, töötati välja vastav töökava, kodukord ja juhatati kätte materjalid, milliste varal isetegevuse põhimõttel koorid oleksid asunud oma üldise muusikalise taseme kasvatamisele.

Seda tööd alates ei hellitatud kuigi suuri lootusi: asi on uus, eriti aga tuli ta sel ajal, mil kooride töökoorem oli kõige suurem. Kuid asja õigeaegsuse põhjustas see, et just enne üldlaulupidu koorides valitseb kõige intensiivsem tegevus, kooriliikmete arv on kõige suurem, — see oli paras hetk tähelepanu juhtimiseks, propageerimiseks, alguse tegemiseks.

Kuid muusika-õpperingide loomisest oli veel teine sügavam mõte: selline ring võimaldaks muusikahuvilistel tegutseda ka millegi muuga kui ainuüksi koorilauluga või orkestrimänguga. Ja see on eriti oluline küsimus just p ä ä l üldlaulupidu. Siis on pa-

Foto Voolmann.

Vaade XI üldlaulupeo rongikäigule.

ratamatu väike huvi langus, väike loidumine, tagasimine, mis aga pahatihti just lõpeb „varjusurmaga“. Selline õppering aga hoiaks koori koos ja tegevuses ka päälle üldlaulupidu, kusjuures aga tööpinge oleks võrdlemisi väiksem ning enamusel kooriliikmeid tuleks kaasa teha vaid kuulajatena.

On selge, et eriti seda ala tuleb nüüd kõige intensiivsemal kujul edasi viljelema hakata, ning kui vähegi leidub võimalusi, siis lootkem juba alanud hooajal ses suhtes uut tööd ja uut hoogu.

Jõudes nüüd eelproovide küsimuse juure, märkigem kohe, et paljusid aruandeid arvestades need olid otstarbekalt ja parajal määral korraldatud. Parajal määral ses mõttes, et nad ei muutunud kooridele tülikaks ja ülejõu käivaiks. Mis aga puutub parajusse kava läbivõtmise huvides, siis kahtlematult oleks vajaline neid suuremal määral korraldada. Vist peaksime püüdlema sinnapoole, et iga koor saaks vähemalt 4 eelproovi. Kaks eelproovi, kui lühikest aega tahetakse edukalt kasutada, on liiga koormavad nii üldjuhtidele kui lauljaile.

Möödunud üldlaulupeo puhul viidi senisest suuremal määral läbi korrektsuse nõue eelproovidest osavõtu suhtes. Kuid siingi ei saadud distsipliini 100-protsendiliselt maksmata panna. Tuleb ju arvestada, et meie lauljas-mängijaskond ei koosne sõdureist,

vaid vabatahtlikest asjaarmastajaist. Siin peab distsipliin ilmuma seest väljapoole, mitte aga väljast sissepoole. See on kahtlemata väga raske ja aeganõudev, kuid ometi märkigem, et siingi oli saavutatud suurt edu. Öieti on ju distsipliiniküsimus kõige lähemalt seotud koori kogu tegevuse intensiivsusega, otstarbekusega, edukusega ja huvitavusega. Kui need elemendid koori tegevuses puuduvad, siis ei ole võimalik ka seestmist distsipliini nõuda. Nii ka distsipliiniküsimus on kõige lähemas seoses koori üldise muusikalise arenemise küsimusega.

Kas edaspidi eelproovide suhtes läbi viia veelgi nõudlikumat distsipliini? — Kahtlemata, — mis ei tohiks olla ka võimatu seetõttu, et enamus koori tuleb poolele teele vastu: kooride tase, tegevuse intensiivsus muutub üha paremaks, seetõttu ka areneb arusaam distsipliini vajadusest.

Veel märkigem eelproovide suhtes asjaolu, et möödunud viie aasta jooksul, mis meid lahutavad X üldlaulupeost, on meil märksa paremaks muutunud teede- ja üldse liiklemisolu. See kergendab lauljate kohaletulekut ja lahkumist, võimaldab ligipääsu ka metsakolgastesse. Siiski aga soovigem, et edaspidi suuremat vastutulekut meile eelproovide puhul osutataks autosõidus. Praegune karm ja kulukas kord

juhuveo alal murdis mõnelgi korral koori hää tahte eelproovist osa võtta.

Tuleb veel märkida seda, et ka eelprooviruumide suhtes oleme tubli samm astunud edasi. Juure on tekkinud avaraid koolimaju ja seltsimaju, juure on tekkinud ka kasutamiskõlvulisi klavereid. Ning küttegi eest näikse suuremal määral olevat hoolitsetud.

Jääb veel puudutada muusikalisest eeltööst pääproovide küsimust. See oli probleem, mis andis möödunud laulupeo puhul kõige tõsisemat päämurdmist. Siin esineb kaks vastuokstust: kava õnnestumise huvides on maksimaalse osavõtjaskonnaga pääproovid mõödapääsmatud, — teisest küljest aga on pääproovid siiski väsitavad ning võivad tekitada loidust ja tüdimust.

Eriti oluline on see, et ühel laulupeo päeval tegelaskonda pääproovide paigutamise suhtes üle ei koormataks. Esmakordselt meie laulupidude puhul jäi pääproov ära laulupeo esimesel päeval, — mil toimub ju rongikäik. On selge, et inimene, kes kell 6 või 7 hommikul peab ruttama 4—5 kilomeetri kaugusel asuvale Lauluväljakule, sääl 4—5 tundi püstijalu seistes ja laudes, vastu päikest, taas tagasi ruttab linna, siis läbi teeb veel kord sama tee rongikäigus, — et see inimene ei ole suuteline vaimustusega ja täpsusega laulma.

Kõik asjaomased isikud olid selle mõttega päri, et esimesel päeval tuleb pääproov ära jätta. Kuid nüüd kerkis uus raskus: millal siis pääproov korraldada? Jäi ainuke võimalus kõik lauljad päev varem kohale tuua ja tol päeval kaks proovi teha. Kuid jällegi kerkis küsimus: kas inimesed suudavad öö läbi rongis (loomavagunis) sõita, siis kohe Lauluväljakule rutata ja päevas kaks proovi läbi teha? — Küsimust, millal lauljad-mängijad Tallinna tuua, kaaluti korduvalt ja asi oleks jäänudki ehk kuidagi õhku rippuma, kui olukorra ei oleks otsustanud tegelikkus: raudteel tekkis ülesamatuid raskusi tegelaste hommikuseks kohaletoomiseks, kuna samal ajal tuli käigus hoida ka vagunid 18.000 kaitseliitlase tarvis.

Nii jäi üle ainus võimalus, — tuua lauljad laulupeo eelpäeva eelseks õhtuks Tallinna. See oli suur riskimine, sest ei teatud ju, kas tegelased saavad nii vara kodunt välja tulla. Kavatseti koguni ankeeti korraldada, kuid ankeedi tulemustesse oli vähe usku, kuna ju meie inimesed ei armasta just vastata. Lauljate Liidus jälgiti tegelaste ešelonide väljasõitu suure põnevusega. Ja kui siis Viljandist tuli teade, et säält päevase rongiga on paarituhande laulja asemel välja sõitnud vaid paarsada lauljat, siis langesid päd norgu, — asi näis äparduvat. Ometi aga kasvas meeoleu märksa, kui esimesed ešelonid jõudsid Tallinna, — lauljad lauldes, orkestrid mängides, hääs tujus ja külaltilki arvukalt. Esialgse pessimismi tekitajaks oli oieti vaid vihm, mis mõnes kohas ešelonide väljasõidu ajal tuli kui oavarrest!

Siiski ei saa salata, et varajane väljasõitmine tekitas paljudele raskusi, ning on külaltilki otstarbekas, kui seda küsimust edaspidigi veel kaalutakse.

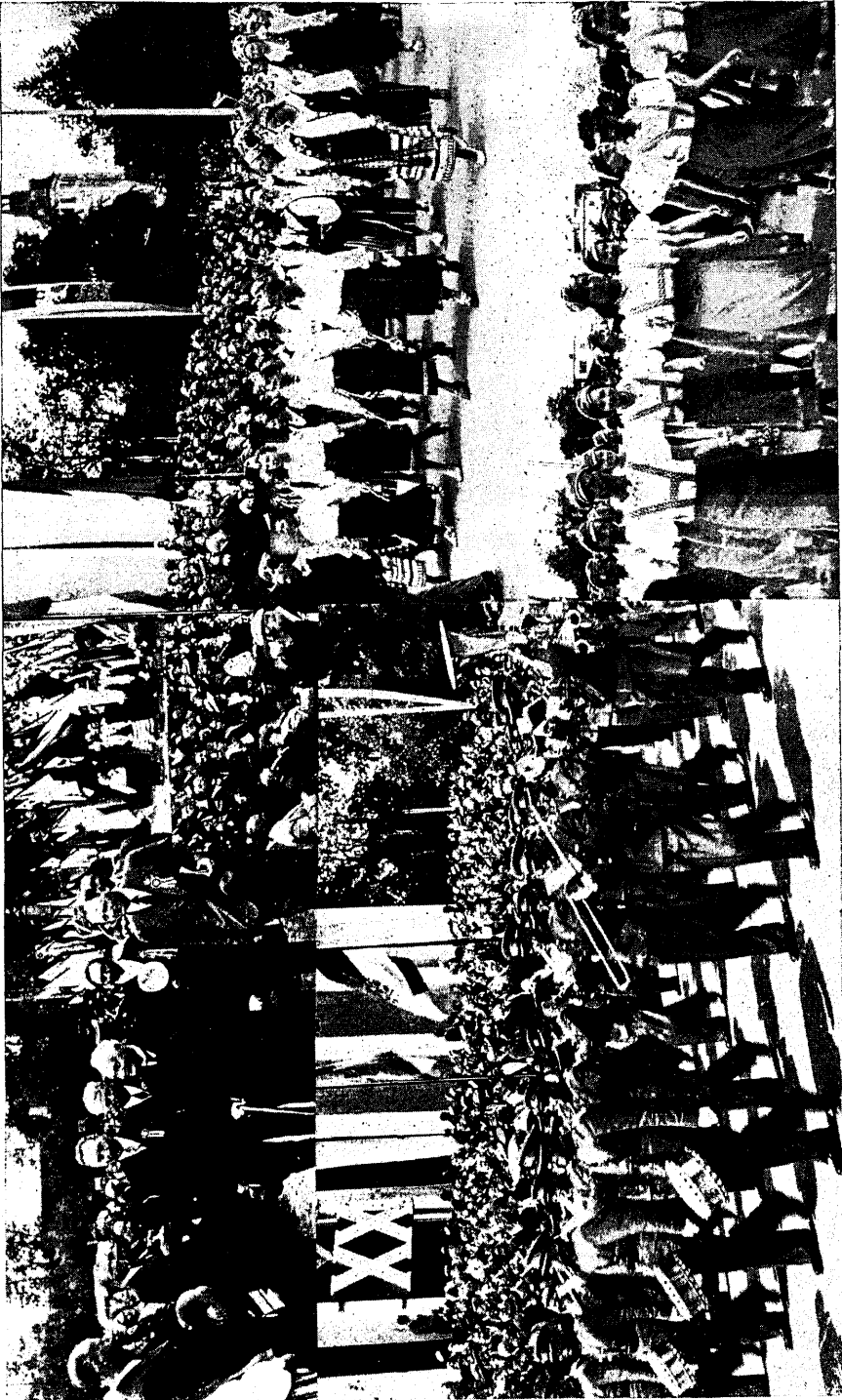
Mis puutub osavõttesse pääproovidest, siis jättis see palju soovida, eriti teisel laulupeo päeval, mil koos oli kaunis hõredalt lauljaid. Peab otsemalt märkima, et siin distsipliini suhtes valitses väike kartus, — ei juletud liiga pingutada. Oli ju kõigil tegelasil veel meeles X üldlaulupeo pääproovide situatsioon, mis (olgem avameelsed) teataval määral oli ka korralduse eksisamm. Kui X üldlaulupeol pääsmed anti pääproovilt lahkuks, mis tekitas asjatut ja pingutavat ootamist, siis küsimus lahenes nüüd vägagi kergelt seeläbi, et pääsmed anti pääproovile tulles, kus värvates ei tekkinud mingit ummikut ega ootamist. Sellised väikesed küsimused on teinigi kord suure asja juures otsustava tähtsusega.

Kuna see pääproovide kontrolli süsteem osutus otstarbekaks, siis tuleb seda kindlasti ka järgmisel puhul teostada, ja siis juba järjekindlamalt ja distsipliinikamalt. Ühtlasi aga lootkem, et iga üldlaulupeoga ka tegelaskonnale saab enam ja enam selgeks pääproovide hädavajalikus: 20.000 laulja kooslaulu on tarvis harjutada.

Oodatavaid kontserte „Estonias“.

- 1. okt. — Berliini Filharmoonia Kammerorkester.
- 7. „ — „Estonia“ sümfooniaorkester.
- 8. „ — Helsingi Üliõpilaskoor.
- 12. „ — klaverikunstnik Bruno Lukk.
- 13. „ — viiulikunstnik V. Alumäe.
- 15. „ — Berliini Õpetajate Lauluseltsi meeskoor.

- 16. okt. — „Estonia“ teatrimaja 25-a. juubeliaktus.
- 18. „ — viiulikunstnik Ida Haendel.
- 19. „ — Fritzsche-kvartett.
- 21. „ — Tenor Karrisoo ja bariton Taleš.
- 25. „ — neeger-laulja K. Jarboro.
- 27. „ — Lili Gyenes'i orkester.
- 29. „ — Tallinna Politseiametnike Kogu meeskoor

Pilte XI üldlaulapeo rongikäigust.

Montaaž Y. Uusstatu fotodest.

Üldlaulupidu tegelaskonna vaatevinklist nähtuna

Selle lehe juuli-augusti nr.-s ilmus pikem kirjutus Elm. L. sulest päälkirjaga „Üheteistkümnenda üldlaulupeo õppetund“, milles autor mõeldunud laulupidu valgustab peamiselt sisulisest küljest, puudutades pinnaliselt ka laulupeo välist külge ja tehnilist korraldust. Kui eelmainitud sõnavõtt tuli laulupeo korraldajate ridadest, siis poleks vist ülearune mõnda küsimust puudutada ka tegelaskonna seisukohalt, eriti laulupeo tehnilist korraldust.

Meie lauluparaadid on kasvanud ja võiksid vist kasvada iga järgneva peoga dimensioonidel veelgi suuremaks, sest tõsine lauluharrastus valltab üha suuremaid rahvamasse. Enamikes maakoorides tehakse juba pidevat tööd, endised vaid üldlaulupidude eel elluärganud koorid on kadunud.

Kuid vist laulupidude korraldajalegi on hakanud silma, et tegelikult laulupeost osavõtjate arv võrreldes registreeritud arvuga on üsna väike, s. t. osa lauljaid, isegi kuni 30% jääb laulupeole tulemata. Ei ole mõeldav, et kõik koorid tuleksid välja 100%-liselt, kuid eemalejääjate % on siiski küllalt suur ja mõtlemapanev. Koju jäävad peamiselt vanemad ja kogenenumad lauljad, kes ütlevad, et nema ei suuda sellele mitmepäevasele „rassimisele“ vastu pidada. Ja kui see nähe süveneb, siis oleme varsti olukorras, kus lauluparaadil esinevad vaid noored lauljad, kes sellise suurpeo elavad kaasa esmakordselt. Ei julge loota, et see üldisele asjale kasuks tuleks.

Kuski peavad peituma põhjused, miks enamik vanemaid lauljaid eelistavad jääda eemale üldlaulupidudest. Alljärgnevalt mõned seigid, mis tähele pandud mõeldunud laulupeost ja mis just ei tõsta lauljate enesetunnet ja lauluindu.

Esmajoones sõidukorraldused. Rõhivas enamikus kooridele oli sõit nähtud ette öösel, nii et lauljad kava kohaselt pidid Tallinna jõudma varahommikul ning pääproov lauluväljal algas juba kell 10. Nii näiteks mõnel kooril jäi aega ühiskorterisse minekuks, kohendamiseks ja hommikueineks koos Lauluväljakule minekuga vaevalt 1½ tundi, puhkusest loomulikult rääkimata. Siis 4—5 tunniline pääproov, käik linna lõunatamiseks, kella 18-ks tagasi teisele pääproovile, jälle mitmetunniline seismine, siis pooljoostes õhtustele etendustele — ja alles uue päeva hakul said need lauljad mõelda mõnetunnilisele puhkusele 2 päeva jooksul.

Osa koore arvestas juba ette sellise „aja

päale“ jooksimisega ning tahtis tulla Tallinna juba eelmiseks õhtuks, et end järgmiseks päevaks korralikult välja puhata. Küsiti luba L. Liidu vastava ala korraldajalt, see saadigi. Kuid jaamas ei võetud neid lubadusi üldse kuuldavakski ja koorid jäeti lihtsalt jaama maha, kuigi osa vaguneid samal ajal asus teele päris- või pooltühjalt. Raudteevalitsuselt olevat korraldus, et päevaste rongidega ei tohi sõita ükski laulja, sellele vaatamata, et kõik tunnistused seda lubasid. Kui lõpuks õhtusele rongile siiski päale võeti ja kesköö paigu Tallinna jõuti, tulid uued üllatused. Ühiskorteris ööbijaina on registreeritud ainult üksikud lauljad koorist, enamik kavatses minna erakortereisse. Kuid kuhu lähed võõras linnas öösel, kui kõik hooviväravad on suletud? Tuli ka neil tahes-tahtmata jääda ühiskorterisse. Loomulik, et sääl tuli pahandusi korraldajatega, sest ruumid ei suuda ikkagi rohkem mahutada kui ette nähtud. Õnneks polnud siiski tarvis ööd veeta lageda taeva all.

Eelproovide päevast oli juba juttu. Siis laulupeo esimene päev.

Kell 11.20, s. o. 1 tund ja 40 min. enne ametlikku rongikäigu algust kogunemine ühiskorteri juure, kus 10 min. kulus kooride rivistamiseks. Siis 15 minutit teel Vabadusväljakule, kuhu jõudes oli rongikäigu alguseks aega täpselt 1 tund ja 15 min. Osa koore oli juba ennem Vabadusväljakul. Kui kaua need vaesekesed pidid seisma püstijalu kõrvetavas päikesepaistes, pole kahjuks allkirjutanul teada, kuid ehk lugupeetud korraldajast ise mõni juhtus kella vaatama esimeste kooride saabudes Vabadusväljakule.

Milleks see mõttetult pikk ootamine sääl? Kas selleks, et pärast tunniajalist seismist 3 km. pikkuse tee rivikorras marssimine läheks libedamini, et lauljate näod rongikäigus oleksid hästi rõõmsad ning lipukesed hästi lehviksid! „Kuid siiski jättis rongkäik veel t u i m a m a r s s i m i s e mulje,“ (minu sõrendus T. P.) kurjustab veel Elm. L. ülalmärgitud artiklis (M. L. 1938 lk. 158). Nii vähe siis mõeldakse tegelaskonnale, silmapilgukski kujutlemata nende olukorda.

Lõpuks Lauluväljakul. Rahvarõivais naislauljad istugu laululavale ja dekoreerigu seda. Meeslauljad võisid ometi minna tagauste kaudu pisut kehakinnitust otsima, naislauljad ja lippurid olid ustavalt oma kohtadel. Võib-olla tuli tühi kõht laulule kasuks, kuid kuidas tundsid need tegelased end, kui

nad esmakordselt mahti said ümber vaadata pärast vabaõhuetendust öösel kella 2 ajal. Kellel toitu kodunt polnud kaasa võetud, sai seda alles järgmisel hommikul kauplustest.

Siis jälle pääproov keskpäevani, kontsert kõledas tuules ja käik linna kõrvelises liivatuvis. Ja huvitav, et enamik ettekandeid linnas oli korraldatud just nii, et lauljail mingil juhul ei oleks võimalusi neid jälgida.

Alles 3. peopäeva hommikupoolel sai tegelaskond pisut ringi vaadata, selle eest aga õhtul tehti see laulupeo lõpu venitamiseks kõik jälle tasa. Osa koore sunniti laulupeolt lahkuma enne peo lõppu, sest rongid sõitsid välja. Lauljad kisti ära laulupeolt parajasti siis, kui see päris pidi, ülevaimad salmapilgud alles algasid. Korraldajail oli tingimata tarviline kõik lauljad jälle öösel minema saata, et neil-kuidagi ei jääks aega üle linnaga tutvumiseks, pisikeste sisseostude tegemiseks ja muude juhuslike asjade toimetamiseks. Inimestele, kes omal kulul laulupeole sõitnud, võiks vähemalt sedagi lubada, et nad ka pisut oma asja saaksid ajada.

Peaks igatahes ka korraldajate pool jõutama arusaamisele, kui palju on tuhanded, kümned tuhanded tegelased ohverdanud laulupeo hääks kordaminekuks. Ma ei räägi siin energiakulust talvisel ettevalmistus-

tööl kooriharjutusel käimisega, ei kohalikest eelproovidest osavõtmise ajakuluga, vaid viimane on tavaliselt seotud ka rahaliste kuludega. Sõit kahele eelproovile, laulupeole — see kõik tuleb lauljate eneste taskust, sest seltsid suudavad tasuda vaid osaliselt, kui nad üldse seda suudavad.

Nii tegelaskonna energia kui ka rahalised kulutused on küllalt suured, et need peaksid põhjustama pisut lugupidavamalt suhtumist lauljaskonnale, muide ka üldjuhtide poolt. Oli küll üpris võõrastav kuulda, kuidas mõned üldjuhud mõne tühise „saba“ puhul lasksid lauljaskonna aadressil lahti kurjustamise. Üks üldjuhte vist ei teinud ühtegi rahulikku märkust, vaid kõik selgitused olid teravused lauljatele. Meie kunstiteadajate valitsejail tahaks tegelaskond küll loota pisut teissugust suhtumist, muidu võib juhtuda seda, et vähemalt osa lauljaid on haavunud.

Suhtumisest koorijuhtide tõhe ma ei räägi, sellest on juba varem mõnel pool olnud juttu.

Nii et ka tegelaskond elas üle XI üldlaulupeol õppetunni — kahjuks ebameeldiva. Et asi ka sellest küljest paraneks, tuleks järgnevate suurpidustuste korraldajail küll tõsiselt mõtelda nende ebakohtade kõrvaldamisele.

T. Paomets.

Välisajakirjandus Eesti XI-dast üldlaulupeost

Soome

Mul on käepärast kümnekonna Soome ajalehe arvustused ja kirjeldused, kokku 18 kirjutist, mis kõik käsitlevad möödunud suviseid eesti üldlaulupidustusi. Jättes välja vähem olulise, teen põimiku tähtsaimast.

„Suomen Sosialidemokraatti“ nimetab meie laulupidu laulva rahva suurpeoks, kust saadi muljeid, mis otsivad endale võrdseid kogu maailmast. Erirongid, liiniautod ja laevad tõid peolisi tuhandete kaupa ilusasse Eesti päälinna. Esimene päev pakkus aiva uusi, ennetundmatuid impulsse. Erilise eestlaste iseloomujoonena mainib kirjutise autor asjaolu, et ka tööliskond on alati, iseseisvusegi ajal, valmis olnud kaasa tulema laulupidudel. (Soomes teatavasti tööliskond oma valdavas enamuses ei laula koos „ko-

danlastega“. E. M.) Kirjutise autor harilikult ajakirjanikuna on kogenud lauluväljakul midagi niisugust, mida kaugemadki maailmarannad pole suutnud talle seni pakkuda; olgugi et pärast kontserti keegi tema sõbrust, soome muusikameestest, tähendas, et eesti koorilaul üldse kannatab „tehnilise viimistluse“ puuduse all.

Lauluväljak on looduslikult sobival kohal, millele mahuks kuni 150 tuhat kuulajat. Kooride laulusitused kanduvad hästi vaateala kaugeimalegi äärelle. Aukülaste liigtäpset saabumise-trügemist oma kohtadele nimetab autor rahvusliseks paheks. Koor, umb. 14.000 lauljat, oli oodanud neid juba tund aega.

Esimene mulje laulust oli õieti pisut ime-

lik. 14 tuhat lauljat ei ole ju harilik peokoor. Niisugusel hiigelhulgal peaksid olema ka vastavad kõladimensioonid. Ootasid loomusunniliselt, et nüüd rebeneb maa ja taevas, kui see koor laulma hakkab. Aga midagi sääraat ei juhtunud: prof. Juhan Aaviku taktikepi all laulis hiigelkoor päris korrektilt, kõlavasti ja rütmis.

Teise päeva muljet nõrgestas pääle pilvise, külma ilma ka veel see asjaolu, et esinejaid (orkestrante ja meeskooriliikmeid) oli laval ainult umbes kolmandik sellest, mis varem oli kuulutatud. Vaatamata 7-pallilisele tuntele ja 14° ilmale sooritasid saabunud esinejad oma ülesande täie innuga. Kirjutises järgneb mõni sõna väliskooride esinemisest kolmandal päeval. Lõpuks lausutakse tänu Eesti Välisministeeriumi propagandosaakonnale, kelle küllalistena välisajalehemehed pidustuste puhul Eestis viibisid.

„Uusi Suomis“ Leeni Vesterinen'i kirjutiise eesotsas seisab Lydia Koidula pilt. Autor teeb lühikese vaatluse eesti laulupidude ajaloost.

Sama leht ühes teises numbris avaldab arvamist, et võib-olla aasta pärast Eesti noorsoo-organisatsiooni juhtivad tegelased tulevad samasugusele õppematkale Soome, nagu seekord tegid soomlased Eestisse. Soomlased igatahes lubavad osa võtta Eesti noorsoo-organisatsiooni 20-aast. juubelist suvel 1939.

Teisel ühes „Helsingin Sanomat'e“ numbris kirjutatakse, et kui Soomes veneajal rahvuslikel ja isamaalilisel mõtteil oli siiski võrdlemisi rohkesti vabadust ja väljendamisvõimalusi, olid need Eestis aheldatud ja juhitud kitsasise raamesse. Seda jõulisemana väljendus ärkav rahvuslik ühistunne neil vähestel juhtudel, milleks tol ajal oli võimalusi. Lauupeod Eestis omandasid ses suhtes ainulaadse tähenduse. Tõusev rahvuslik iseteadvus leidis endale väliselt süütu aga jõurikka väljendusviisi. Eesti laulupidudele on rahvas ja lauljad alati kogunenud suurte hulkadena nii enne iseselsvust kui ka pärast seda. Ja need hulgad on alati ületanud Soome vastavad arvud absoluutselt ning suhteliselt.

Eesti laulupeod sisaldavad eneses ilusa ja vaimustava rahvusliku traditsiooni, mida iseseisvuse ajalgi on hoolikalt edasi arendatud.

„Eesti suured laulu- ja vabaduspidustused. 17-tuhandeline hiigelkoor. 16-tuhande kaitseliitlase paraad jne.“

Selle päälkirja all kirjutab jällegi „Helsingin Sanomat'e“ kirjasatja mitmeveerulise kirjelduse Tallinnast. Sisu kokkuvõttes järgmine:

Kuna enamus naistest oli riietunud värviküllasisse rahvarõivasse, jättis rongikäik

väga huvitava mulje. Suurima aplausi osalise kirjeldise Tallinnast. Sisu kokkuvõttes asjatundjad olid ühel arvamisel, et Eesti laulupidude tase on märgatavasti tõusnud. Kooriettekanete kunstiline külg oli hulga kõrgem kui eelmistel laulupidudel. Vigu ei märgatudki. Hiigel-segakoor sooritas pianissimo loomulikult, crescendo olid jõulised.

Ühes teises kohas kirjutatakse, et peoajal oli üldiselt kaunis külm ja Lauulväljakul võis näha kõige kummalisemaid soojendamisevõtteid, m. s. järgmist „keskkütte“-moodust nähti Lauulväljaku kaugemas sosis: maas istus isa, tema süles — ema, ema põlvel pisisike tütreke ja isa kaenlas punapõseline poisipõngerjas. Nõnda oli igauhel mugav ja soe kuulata ettekandeid... Näib nagu Lauulväljakule oleks kogunenud terve eesti rahvas. Kohustused, nii laulus kui ka kuulamise, võeti tõsiselt: Peorõivad, kaasas terved perekonnad ning sülekoeradki.

Nenditakse ka, et vana komme, mil laulupidu avati koraaliga, oli taas võetud tarvitusele. Paaril eelmisel korral oli Lauuljate Liit loobunud vaimulikest lauludest peokavas, milline asjaolu tekitas rahva hulgas suurt nurinat.

Tähelepanu kõitis kõikjal inimeste hää tuju. Väsitavast trüümimisest rahvahulkades ja kilomeetripikkustest sabadest pileti- ning liiniautokassade ees hoolimata oldi rõõmsad ja naljatujulised.

„Ilkka“ kirjutab, et laulu- ja mängupidu Eestis õnnestus võrratult. — Meeldivamaid ja oma värvidelt rõõmsamaid rahvusrõivaid kandsid saarlased, muhulased, petserlased ja veel mõned Lõuna-Eesti maakondade koorid.

Koostanud E. Mesiäinen.

Läti

Läti ajalehe „Brīva Seme“ juunikuu lõpunumbrit läbibast pikem, üksikasjalisem kirjeldis meie mõõdunud suve pidustustest päälkirja all: „Eesti suurim püha“. Kirjutise autor on avasilmi ja teritatud kuulmisega teinud kaasa kõik, mida meie tookord pakkusime.

Peokirjeldust algab ta Kaitseliidu paraadi ja samal päeval hiljem toimunud lauljate rongikäigu vaatlemisega. Neid kahte organisatsiooni ta nimetab maa jõuks ja maa kauniduseks. „Sini-kollaste Kaitseliidu värvide lippe kaitsel Vabadusväljakul virvendasid rõõmsalt ja julgelt lauljate rõivastuse säravad värvid. See oli võimas esinemine. Lauljate hulgad täitsid kogu väljaku, samuti kui mõne tunni eest toredad Kaitseliidu rügemendid.

Foto Parikas.

Stseen P. Čaikovski ooperi „Masepa“ teisest vaatuses.

Rohkem kui tund aega voogas mööda lauljate vool, lainetades, vikerkaare värves. Kuigi küll kogu lauljaskond ei olnud rahvarõivastuses, olid siiski esindatud kõik kogukonnad. Need olid väga mitmekesised, väga eredatest ja silmatorkavatest värvidest koosnedes kõrvuti tumedate ja tagasihoidlikega. Omapärased ja huvitavad on naiste päehteid. Mõni tanu omab säärase kõrguse, et peab imestuma lauljanna üle, kes suudab seda kanda.

Oma rahva ajaloo rikkust näitas see pikk rongikäik — rikka ning kauni. Ja kui meie varahommikul siinkohal nägime Kaitseliidu paraadil maa võimu, siis praegu siin ütles oma sõna maa kaunidus — mitte vähem muljekas ja ülev.“

Autor räägib kiitvalt meie Lauluväljaku ilust ja ideaalsest asukohast.

Alapäälkirja all „Esimese päeva kontsert avastas täielikult Eesti laulu ilu“ ta algab kontsertosa refereerimisega: „Peab tunnistama, et need lauluentusiastide tuhanded laulsid tõesti hästi. Hiilgavad koorid, kõrged sopranid, samuti tihedad aldid võimaldasid estraadil päältkuulajale suure nautingu, samuti kui hästi kuuldavad tenorid ja pehmed, sonoorsed bassid. Koor oli väga paindub, jälgides tähelepanelikult dirigendi kõiki kavatsusi (mis eriti paneb imestuma

laulu kordamisel, milliseid Eestis harilikult juhatab autor — ilma proovita).

Eesti lauludel on omapärane ilu. Neis tundub palju põhjamaa raskust, kaljulikku nurgelisust. Iseloomustavad on paljud teravad retsitatiivid, milliseid võib alati kohata küll iga komponisti laulus.

Kontserdi algas J. Simm R. Tobias'e „Eks teie tea“ koraalisarnase lauluga, mida laulis koor puhkpilliorkestri saatel. J. Aavik, juhatahes K. Türrpu „Priiuse hommikul“, näitas juba täie jõuga koori painduvust, värviküllust. Samuti juhatas prof. Aavik rahvalaulu, millele ilusa viisi on annud M. Härma. J. Simm üllatas E. Võrgu lauluga „Helise, ilma“. Üllatas harjumata kiire tempoga, mis oli põhjuseks ühele-teisele väikele vääratusele. See laul, olles korratud autori enese juhatusel, kõlas tõesti hästi — isegi veel paremini.

Esimese osa lõpetades J. Simm dirigeeris A. Lätte igavana ja armsaks saanud „Laulu rõõmule“. Siin on raske osa meeshäältel ja seepärast laulsid kaasa ka ühendatud meeskoorid. Nii kõvendatud koorid andsid suurepärase tõusu; kõik küllaldaselt keerukad taktid muutusid ülevaatlikeks ja kergeiks.“

Väga kiitvalt räägib artikli autor meeskooridest. „Meeskooride laulud on Eestis väga lugupeetud ja erikoorige on saavutanud tõesti

kõrge tasapinna. Kõikidele meeskooridele on ka ühine organisatsioon ja ühine juhatus, mis laseb oletada, et sedaliiki laul tõuse kiiresti kõrgele tasemele. Ühendatud meeskooride ligikaudu 1000 meest laulsid imes-tamisväärset hästi. See juba oli korrapära-ne kontsertettekanne, mille väärtusele võib lähendada kõige valjema arvustusega.

Laulupeo publikust lausutakse: „Üldiselt peab ütlema kuulajate kohta, et eriti kaasa-tundjad nad ei olnud.“

Samuti kiitvalt räägitakse Läti ajalehe „Rīts“ veergudel. „Huvitav on märkida, et Eesti on üks neist maist, kus koorilaulu armastatakse ja hinnatakse. Kõrvuti noortega laulavad hallipäised. Suure innuga nii noo-red kui vanad on haaratud laulust ja ei vaa-ta sellele kui kergemeelsusele või koosole-misele, kus vesteldakse möödunud nädalate juhtumistest. See suur usk laulusse ja aus-tus lauljatele nähtub kõnekäänust: kus kolm eestlast koos, sääl luuakse koor.“

„Rīts“ teises numbris kirjutatakse pääl-kirja all: Rahvaste sõprusmeeleavaldus Tal-linnas: „Sel ajal, kui mujal maailmas valit-seb rahutus ja pinevus, kus mõned rahvad salaja ja avalikult seipitsevad egoistlikke plaane teiste kulul, Baltimere kallastel kõ-lavad laulud, tõendades, et siin elavad ja oma elu kujundavad rahuarmastajad kul-tuurrahvad, kes on kõrgemale tõstnud too-rest jõust vaimsete väärtuste lipu. Kauniks tõenduseks oli ka Eesti laulupidu, eriti selle lõpp. See tõendas mitte ainult eesti rahva kõrget vaimset kultuuri, tema elavat ja ri-kast vaimu, vaid oli ka rahvaste sõbraliku

koostöö kinnituseks. Need pidustused oma heleda kõlaga näitasid selgelt, et kõrgemal niinimetatud rahvaste „dünamismist“ seisav-d rahvaste rahu ja koostöö püüded, vaim-se kultuuri väärtused ja saavutised, mis ko-gunedes inimkonna kultuuri salvedesse on rahvaste silmapaistvamaid mälestusmärke.“

Leedu

Leedu „Lietuvas Aidas“ veergudel toob ära J. Karosas oma muljed meie laulupeost. „Laulu alal on eesti rahvas teinud suuri edusamme. Massiliste laulupidude korralda-mise alal on eestlastel palju kogemusi. Ees-ti laulupeo kavas polnud tunda eksperimen-te, kava ülekuhjamist ega teoseid, mis ol-nuksid raskelt arusaadavad massidele. Kogu Eesti laulupeo kavas oli tunda suurt südäm-likkust. Laialdane ja mitmekesine kolme päeva kava ei tekitanud põrmugi tüdimust. Laulmiseks sobiv eesti keel aitas palju kaa-sa laulu hääle kõlavusele. Koorijuhid — paljud neist heliloojad — juhatasid hiigla-suurt koori kindlalt, kogenenult, mis jättis tõeliselt hää mulje. Meeskoori laulud kõla-sid ilusasti, musikaalselt. Suurt huvi teki-tas naiskooride esinemine. Kõiki huvitas kü-simus, kuidas suudab koor kinni pidada in-tonatsioonist ja milliseks kujuneb üldine mulje. Peab funnistama, et naiskoor ei te-kitanud pettumust; laul kõlas ilusasti, mee-leoluliselt ja sümmeetriliselt. Alul intonat-sioon veidi kippus tasakaalust langema, kuid saavutas hiljem selle siiski ning pälvis kuulajailt suure poolehoiu.“

Sümfooniaorkestri kontsertidest

1938. a. osutub muusikaelus teataval mää-ral ajalooliseks: sel aastal jõudis ometi vii-maks päälinn niikaugele, et sai omale kor-rapärase suvemuusika. Kui senini — pal-jude aastate vältel — päälinnlased pidid lep-pima juhusliku suvemuusikaga, mida pak-kusid üksikud asjaarmastuslikud ansamblid (päämiselt puhkpillide orkestrid) laupäeviti ja pühapäeviti, siis nüüd võisid samad pääl-innlased rahuldustundega nentida, et üldises fassaadi rajamistöös ka muusikaline fassaad on lõpuks jõudnud tasapinnani, mille juba ammu saavutanud muud Euroopa päälinnad. Meilgi on nüüd oma sümfooniaorkester, mis peaks — vähemalt formaalselt — rahutda-ma ajakohasust.

Iga uudne samm leiab loomulikult elavat

huvi ning kõneainet. Pole seepärast põhjust imestuda, et Filharmooniaorkestri puhul mõ-nigi kord on võetud sõna ka ajalehe veer-gudel ja uudset üritust arvustatud. Üldiselt need sõnavõetud püsivad häätatlikkuse pii-res, kuid nii mõnigi kirjutus sisaldab pess-istlikku alatooni ja suhtub asjasse skepti-liselt. Nii näiteks üldlaulupeo puhul korral-datud kontsert sai üsnagi halva atestaadi. Kurdeti: üldiselt kunstiliselt õnnestunud muusikapidustusi häirisid ja sünnitasid pet-tumust Kadrioru orkestri ettekanded. Et miks nii vähe oli proove tehtud ja et mis arvavad meist nüüd välismaalased! Et kuis me sõandame kergel käel jälja tulla pieteet-liku mõistega Filharmoonia, kui selle taga suurt ei ole!

Kõlakoda Kadriorus, kus möödunud suvel Filharmoonia-orkester andis kontserte.

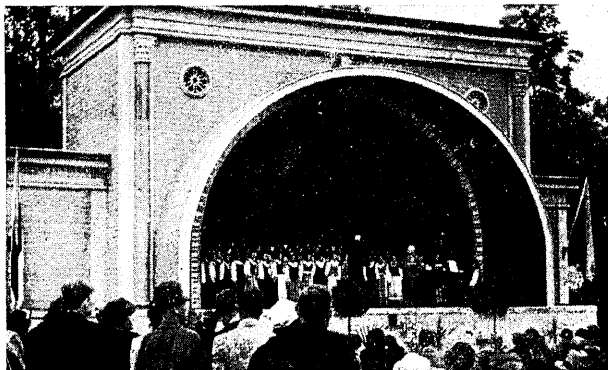

Foto V. Uustalu.

Nende ridade kirjutaja omab seljataga ligikaudu 20-aastast orkestripraksist ja julgeb seepärast juhtida tähelepanu mõningaile üksikasjule, mis tingivad iga ettekande saja-protsendilist õnnestumist.

Esimene üksikasj.

„Estonia“ sümfooniaorkestris on makev tava: iga kontserdi jaoks kolm proovi. Seda tava õigustatult ignoreerivad mõningadki välismaa dirigendid ja nõuavad 4—5 proovi, sest iga kontsertettekannet vajab põhjalikku eeltööd. Kui nüüd mõelda, et meie suvine „filharmoonia“ lepingu kohaselt peab andma nädalas vähemalt neli kontserti, siis loomulikult ei piisa võimalusi ega aega eriti põhjalikeks eeltööks ning ettekannet paratamatult peab jääma „haltuura“ raamistikku. Nii siis oleks ülekohtune nõuda 100%-list kunsti säält, kus olud võimaldavad vaid tagasihoidliku protsendi. Oleme harjunud kontsertsaaliga, kus iga ansambel pakub oma kuude — isegi aastate — jõupingutuste tulemuse. Kuis võime nõuda sama erksust ansamblilt, kes peab peagu igapäev esinema? Arvustada on kerge, kuid tegelik elu nõuab arvustamise kõrval ka veel arvestamist. Olukorraga ja asjaoludega arvestamist.

Teine üksikasj.

Vabaõhu ettekannet on sootumaks midagi muud kui esinemine kontsertsaali poodiumil. Säält on kindel temperatuur ja keskküte, säält võidakse kasutada kõiki hüvesid, mida pakub moodne tsivilisatsioon. Selle vastu vabaõhu esinemised peavad kannatama kõikide nende kapiirside all, mida pakub loodus ja ilmastik. Mõnikord niiskus, rõskus; teinekord jälle kuivus. Ei saa niisugustel asjaoludel nõuda absoluutset vääratamatust intonatsioonimõttes. Keelpillidele mõjub rõskus nii, et iga minuti järele tuleb keeli kõrgemaks kruvida. Kard- ja puhkpillid samuti alluvad atmosfääri tujukusele. Lisaks kõigele sellele järskune tuuleil võib pulti-

delt kõik noodid ära puhuda, kui nad küllalt ettevaatlikult pole klambritega kinni pandud. Kuid see klammerdamine nõuab aega, nii et kui tegu on, ütleme, kahekümne viiuldajaga, siis kümme neist peagu ei saagi kaasa mängida, sest nad peavad lehti pöörama ja klambreid kinnitama. Päälegi erinevad vabaõhu üldakustilised tingimused kardinaalselt kontsertsaali akustilistest tingimustest. Vabaõhu ettekannete puhul lähevad kaotsi dūnaamilised detailid; pianissimo, mis kinnises ruumis mõjub nii efektselt, kaotab siin mõtte, sest ta jääks kuuldamatuks. Ning üldiselt kogu dūnaamiline struktuur jääb siin relatiivseks. Seoses eeltooduga lähene

kolmandale üksikasjale,

kõlakojale. Kõlakodasid leidub meil üsna rohkesti. Neid on igas kuurordis: Pärnus, Haapsalus, Kuressaares, Narvas, Narva-Jõesuus, Võrus ja mujal. Kuid nii halva akustikaga kõlakoda, nagu on seda Kadrioru kõlakoda, otsime nende hulgast asjata. Ei tea, millest küll see on tingitud, et Kadrioru kõlakoda kuidagi ei vasta oma ülesannetele. Kuuldavus pääseb mõjule ainult esimestes pinkide ridades, tagapool kostab paljalt ebamäärane sumin. Viulite gruppi üldse pole kuulda ja inimest, kes esmakordselt külastab filharmooniakontserti, juhib õigele kohale vaid suur trumm oma mürtsutamisega, sellele sekka ka veel üksikud fragmendid puu- ja kardpillidelt. Meloodiline element aga, mida tavaliselt kannab viulite rühm, jääb esimeste ridade monopoliks.

Kui nüüd kõiki neid üksikasju kokku võtta ja küsida, kuis suudame siin asja parandada, siis loomulikult langeb välja vabaõhu ettekannet probleem, sest see jääb alatiseks ja muutmatuks. Küll võib aga uuendusi soovida-oodata muis küsimusis. Meie kõik teame, et meie instrumentalistide eliit rakedub kas teatritõõsse või mikrofonit teenistusse. Kontsertmuusika jaoks leidub väga

Foto Parikas.

O. TIEDEBERG „Masepas“.

vähe võimalusi — ja vist tahetki — ning seda korraldatakse vaid sel määral, et kuidagi viisi õigustada riiklikku rahalist toetust. Meil senini puudub ansambel, mis säeks en-

dale ainuülesandeks kontsertmuusika. Nii-sugune kompromissi võimalus, mida senini on kasutatud, et sümfooniakontserte korraldatakse vaid siis, kui „Estonia“ ja R. Ringhäälingu orkestril selleks jätkub vaba aega, ei tohiks lõpmatuseni kesta. Vajame kindla ülesandega orkestrit, kes pühenduks ainult kontsertmuusikale.

Kui nüüd Tallinna Filharmooniaorkester ses suunas esimesi reaalseid tulemusi andis, siis tuleb seda igati tervitada ning soovida asja algatajale püsivat energiat ülesande lõpule viimiseks. Teadagi tooks sellise puhtkontserdilise ansambli moodustamine endaga kaasa mõningat pereheitmist, kuid seda ei tarvitse karta. Iga kutsemuusiku ideaaliks on ja jääb kontserteeriv ala, seega peaks olema loomulik ja endastmõistetav kõiki neid paremaid orkestrijõude, kes senini tegutsenud põranda all — tehes operetile saatemuusikat — koondada väärrika ülesande teostamisele.

Mis puutub ruumesse, siis on „Estonia“ kontsertsaal selleks igati kohane ja mis puudutab suvemuusikat (vt. kolmas üksik-asi käesolevas artiklis), siis kindlasti vajab praegune Kadrioru kõlakoda ümberehitamist. Aga vahest on veelgi targem ehitada uus kõlakoda ja mitte enam Kadriorgu, mis on linnast-väljas, vaid südalinna. Harjuväravamägi, Lindamägi ja ka Rannaväravamägi oleksid publikule palju kättesaadavamad kui kauge Kadriorg.

Vold. Leemets.

Ooper ja kontserdid

Tallion

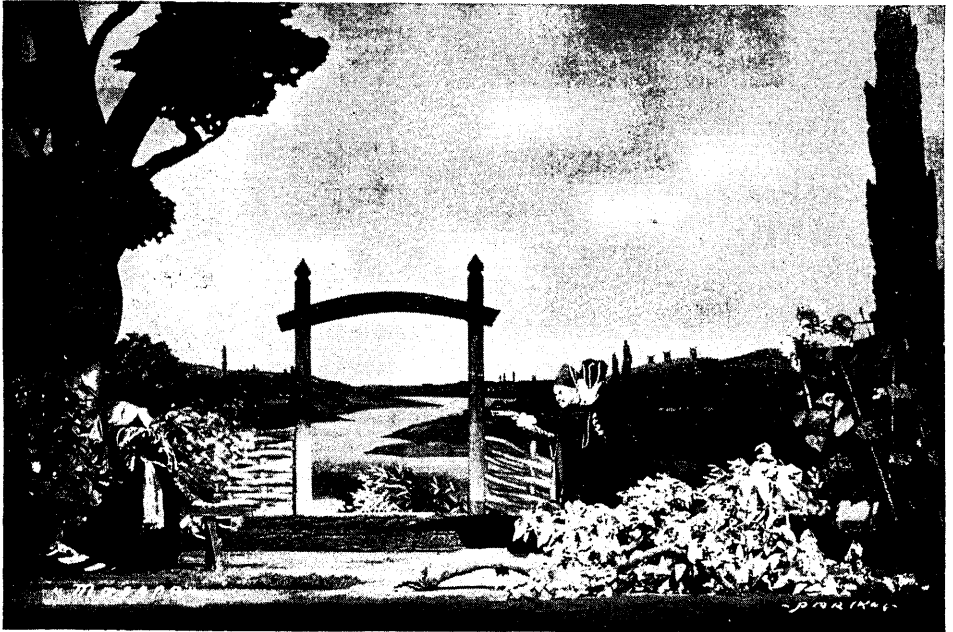
Tänavune hooaeg „Estonias“ avati P. Čaikovski ooperiga „Masepa“. See teos nõuab suurt lava ja õige rohket hooldlust esile toomiseks. Ruumilised avarused meil puuduvad, kuid püüdlikkust asja läbiviimisel nägime tunnustataval määral.

Ooper „Masepa“ pole lavade vallutamises tõusnud eriti silmapaistva eduni. Selle põhjuste hulka kuulub kindlasti asjaolu, et nimitegelasest tsaariustavas valgustuses on saanud mingi ebamäärane ja äbarik kuju. Teiselt poolt üleõilistatud Kočubei lõhnab siiski väiklase reetja ning oludega sahkerdaja tüübi järgi. Selle ooperi meelsust ja tendentse iseloomustab omaltpoolt fakt, et Vene tsaar nimetatud teose puhul autorile annetas ordeni.

P. Čaikovski on ooperi kirjutanud suure meistri osavusega. Ta jagab ülesanded kavakindlalt ja arendab igaihe tegelase osa muusikalise loogika alusel. Laadilt teos kaldub rohkem helidraama poole, kus laulunumbrid ei tõuse eriliselt välja kujundusliku käigu seest. See muidugi vähendab ka eeldusi ooperi populaarsuseks. Aga kõigele lisaks autor ise ei ilmuta sääraast vaimustatud seisuga loomingulist õhinat, nagu võime tunda mõne tema teise teose puhul.

Čaikovski alustab oma ooperi kooriga, rakendades seda ka edaspidi elavust tekitavalt ja efektselt. Lõpupoolel aga koor langeb ülesannetest hoopis välja. Üldse lõpp jääb solistide kanda — ansambliteta — ja vaibub nagu ootamatusse.

Foto Parikas.

Stseen P. Čaikovski ooperi „Masepa“ viimasest vaatusest.

Laulunumbrite vähesuse tõttu on ooperi teises vaatuses Masepale hiljem antud üks ariooso. Sellega küll toodi juure kontserdlist elementi, kuid lisati ka venivust, kuna number ise ei suuda end küllalt õigustada. Nimetatud pala võiksime rahulikult välja lülitada. Lavastuses on kärpeid tehtud kaunis rohkesti — ja päris õnnestunult. Igatahes pole midagi kõrvaldatud ülearuselt. Võiks koguni ehk veelgi otsida võimalusi lühendamiseks.

Käesolevat lavastust E. Uulilt nimetaksin tema paremaks saavutuseks. Siin distsipliinidega on suurendatud väljenduslikku intensiivsust ja astunud võrdlemisi lähedale ooperlikule rakendamisele. Just terviklikkuse tunne loob kindluse ning tasakaalu. Üksikuid väljalangemisi tuleb ette harva ja neid saab ju kergesti korrigeerida.

Ooperitõlkes ei puudu omajagu leidlikkust, voolavust ja pildikust, siiski on see tehtud kaunis diletantlikult. Ega selle teksti puhul maksa just eraldi rääkida, sest üldiselt meil vastavad tõlked kannatavad pinnalisuse ja vigasuse all.

„Masepa“ tehniline ettevalmistus on tehtud hästi nende võimaluste juures, milliseid saame siin kasutada. Nii esietendusel kui

ka pärastistel puhkudel arenes ooperi täitmine kindlajooneliselt ja viperusteta V. Nerepi juhatusel. Tuleb hindavalt märkida vastavaks puhuks orkestri koosseisu suurendamist kümnekonna mängija võrra. Säärane täiendatud kogu lubab oma tihendatud oleku juures ka enam hoiduda forsseerimistest. Selles mõttes peaksime hoolega püüdma normaalsuse poole.

Ooperi nimiosa esitas V. Veikat. Ta on hää laulja ja samuti suudab ka luua kujusid lavaliselt. Praegune ülesanne osutub küllalt raskeks, eriti aga veel seetõttu, et vastav tüüp pole teoses arendatud omaette pinevalt kandvaks. Igatahes osatäitja kohta võime teha kõigiti tunnustava otsuse. Koçubeina esimestel etendustel astus üles K. Viitol. Kuulsin teda laulvat hää vormi juures ja mõjuvalt. Mängu ta viis läbi kindla eduga. Hiljem samas osas dubleeris noor jõud O. R a u k a s, kes laululise küljega löi tugevasti läbi. Tema hääleline materjal ja koolilised alused on pandiks, mis tagavad soliidsed vokaalkunstilise esinemise. Lavaliselt ja pidas sobivat joont. Üksikasju praegu ei või veel palju nõuda, sest need tulevad ajajooksul koos vilumusega. Maria osa esitas O. T i e d e b e r g, kes suure ja

kohustusriikka ülesande täitis igakülgselt hää eduga. Vokaalselt ta seisib nõuete kõrgusel ja pakkus ka lavaliselt elamuslikku. Eriti ooperi lõpupoolel tuli ilmsiks väljenduslik tõus. Samas osas E. Vaarman saavutas taseme, mis temale kindlustab tunnustuse. Laulus ta küll teeb alles kujunemiskäiku, ometi suudab rahuldada ka ooperitegelasena. Mängus algul tuli ilmsiks mõningaid operetlikke momente, kuid hiljem ta esines kiitust teenivalt, pannes end eriti maksma just selle küljega. N. Loona Ljubovina on sattunud sobivale osale, mis vastab tema artistiloomule ja samuti häälelisele väljendusele. Veel ikka lõõgivalmina esines Andrei osaga K. Ots, luues mõjuva kuju. J. Villard Orlikuna tuli ülesandega toime tüübikohaselt, R. Alari ja H. Riivald pisirollidega teenisid rahulolu.

Käesoleva hooaja kontsertide alal avas noor klaveriõpilane, Briti Muusika Nõukogu laureaat, 15-aastane Heljo Sepp. Ta andis iseseisva õhtu, mille eeskava kaudu saime teda tundma õppida võrdlemisi mitmekülgselt. Nii jõudsime veendumusele, et Heljo oma ea kohta on tehniliselt teinud juba tähelepanuvaid saavutusi ning suudab toime tulla õige raskete ja vastutusriikaste ülesannetega. Lahtiste käte juures tal paistab olevat ka palju tungi kunsti järele. Temas liigub elu, mis otsib väljapääsu ja seesugusena ka avaldub huvi äratavalt. Nii võisimegi terve õhtu jooksul noore esineja mängu kuulata erksa tähelepanuga, kuigi siin-sälal kõik pole veel omandanud küpse kunsti piirjooni. Lihtne ja loomulik, nagu ta näitas, on tema annete arengutee, mille jätkumist soovime kuni parima lõpuni.

Kuulus pianist N. Orlov andis tänavuse hooaja algul kaks kontserti järjest. Esimese kava sisaldas klassika ja romantika ajajärgu toodangut ning küündis välja kuni tema kaasmaalase Skriabin'i loominguni. Teise õhtu programm koosnes eranditult Chopin'i helitöödest. Mõlemal kontserdil kunstnik avaldas ennast ikka veel suure virtuososina ja pakkus ka tõlgitsuslikust küljest kõrgeid elamusi. Väga hää sissetundmisega sooritati just viimase õhtu kava terviklikul kujul. Üldiselt N. Orlov seekord tundus olevat soodsalt häälestatud.

Omanimelise kontserdi andis lauljanna T. Kroon, keda me juba oleme õppinud hindama tema seniste ülesastumiste kaudu nii ooperis kui ka solistina muudel puhkudel. Vahepeäl ta jällegi on teinud edusamme vokaalselt ja sisuliselt. Kuna tal eelmisel korral juhtus distoneerimisi, siis nüüd seda tundus märksa vähem. Ka on hää muutunud vabamaks ja kõrgused lähedamaks. Tõlgitsuslik osagi näitab edasiminekut. Seega siis kontsert temalt kujunes tä-

helepanu ning tõsist huvi kõitvaks. Hääd saadet pakkus T. Kroon, kes iseseisvalt sooritas paar ulatuslikumat teost, esinedes meeleoluliselt ning voolava tehnikaga.

Ed. Visnapuu.

Pärnu

Pärnu linn on kaheilmeline: talvel rahu-lik, vaikne, muusikapõuane; suvel lõbus, elav, heliküllane, eeskätt suveorkestri tõttu. Tänavune Pärnu linnaorkester koosnes 28. vilunud muusikamehest, nagu: Estonia artistid: B. Lukk (klarnet), Tereschenko (trompet), E. Kõomägi (kontrabass), H. Laan (kontsertmeister), E. V. Tallinna konservatooriumi õppejõud ja andekas helilooja E. Brauer (flöödt), Tartu kõrgema muusikakooli õppejõud Kuusna (cello) j. t. Alatiseks juhatajaks oli tuntud orkestrijuhut V. Tago. Küllalisena juhatasid P. Nigula, S. Mamontov ja P. Laja. Solistidena esinesid H. Laan (Mendelsohn'i viiulikontserdiga), Evi Liivaik (Brahms'i viiulikontserdiga), Valentine Riives (Čaikovski klaverikontserdiga, Liszt'i „Ungari fantaasiaga“ ja Surmantantsuga“, tenor Eedo Karrisoo (Puccini ooperite aariatega) ning Viini Rahvaopera bariton Tiit Kuusik (Leoncavallo proloogiga oop. „Paitsid“ ning Rossini aariaga oop. „Sevilla habemeajaja“).

Tiit Kuusik ja Herbert Laan andsid Rannasaalis ka ühise iseseisva kontserdi Sillamäe hoolikalt klaveri kaasmängul. Kunstnikel oli hää edu arvuka publiku ees. Kava oli maitsekas ning sooritus kõrgekvaliteediline.

Erakordset esines ühe kontserdiga Tallinna politseinike puhkpilliorkester J. Kostabi juhatusel. Isamaalist päeva kaunistas Tallinna Isamaaliidu segakoor H. Roosma juhat. Koor esines staadionil.

Suveorkestri repertuaaris tähtsamate teostena olid Čaikovski IV ja VI sümfoonia, Schubert'i h-moll sümfoonia, Rimski-Korsakov'i poeem-süit „Šeherasade“ ja „Hispaania capriccio“, Liszt'i „Eelmängud“, Mozart'i, Beethoven'i, Lüdig'i, Brauer'i j. t. avamängud; Grieg'i, Bizet'i, Tobiasi, Lüdig'i, E. Kapi j. t. süüdid, ooperite fantaasiad jne. Üldiselt iga kontsert sisaldas tõsisemaid kui ka kergesisulisi ajaviitelisi palu. Rõhutatud oli sel suvel ka omalooming s. t. eesti autorite tööd, niivõrd kui neid olemas ja kui võrd noodimaterjal oli kättesaadav. Esiettekannetena toodi kuuldavale E. Kapi „Võidumarss“ (H. Visnapuu näid. „Maa vabaduse eest“) ja „Valse-infermezzo“, E. Kõomäe „Valse romantique“ ja „Prelüüd“ ning P. Laja „Võrumaa laul“ („Haanjamiis“).

Orkestri koosmäng oli üldiselt korrektne, arvestades vähesteid proove, mis peamiselt korrektuurproovide ilmet kandisid. Kohati oli eksimusi ning oleks soovinud rohkem dünaamilisi varjundeid ja teemade (motiivide) selgemat liigitlust.

Kuulajaid oli keskmiselt igal kontserdil tuhande inimese ümber. Kontserdid toimusid 10. juunist kuni 28. augustini, kuus korda nädalas. Kõlakoda on hää akustikaga. Eeltuleval suvel on kuurordivalitsusel kavatsus igal nädalal korraldada üks sümfooniakontsert külalisdirigendi juhatusel ning solistide kaastegevusel, mis muidugi oleks teravitatav nähe ning eriti neid soovitajaid rõõmustaks, kelle muusikaline meel on enam arenenud.

Tuleval suvel toimub ka Pärnumaa VII laulupidu seoses kuurordi 100-aasta juubelliga, milleks ettevalmistused on hoogsalt käimas.

P. L.

Räpina

Räpina on üsna silmapaistvaks muusikakeskuseks Lõuna-Eestis. Siin, tegelevad pääle „obligatoorse“ laulukoori veel suurem puhkpillikoor (juhatab andekas E. Toivi, asutatud umbes 75 aasta eest), hoogsalt organiseeruv ev.-lut. kirikukoor ja eriti üks silmapaistvamaid eesti noorema põlve heliloojaid-orelvirtuoose — Herman Känd.

Räpina muusikaelu taseme suhtelisest kõrgusest teiste samasuguste muusikatsentrumitega võrreldes kõneleb tunnustama sundiv asjaolu, et siin korraldatakse järjekindlalt kammermuusika kontserte ja vaimuliku muusika õhtuid, millistele on kujunemas oma kindel publik kohalikest ja ümbruskonna muusikasõbrust. — Kammermuusikat pakub esinemistel uue nägusa algkooli väga sobivas saalis trio, koosseisus: abiõpetaja Sild (viul), E. Toivi (ello) ja H. Känd (klaver), — vaimuliku muusika õhtuid korraldab juba teist aastat, suvel, üks kord kuus, Räpina kirikus Herman Känd, koori ja solistide kaastegevusel.

Eriti väljendusriikka uue Terkmani-oreli olemasolu tagab õhtuile kõrgele tasemel seisvaid oreliettekandeid suure virtuoosi, H. Kännu, poolt, kes neil õhtuil ka referaatidega esineb (orelist, kristlikumuusika arengust jms.).

3. juulil kõneles, muide, teemal „Kuidas kuulata muusikat“ looduskaunis Räpinas suvepuhkust veetev helilooja Hillar Sakaria, Tallinnast.

Organisti-, koorijuhil-, kontsertandi tegevus ei ole, õnneks, Herman Kännu heliloomingut halvanud. Helilooming on talle siisma tungi rahulduseks, mida tõendab seegi „pisifakt“, et ta rikkalikus loomingu, mis

haarab kõiki tähtsamaid muusikaharusid, vaevalt leidub ühtki ainult „tühja asja“. Loomulik, et meie kitsaste kirjastusolude juures sedaviisi töötatakse lattu“. Mulle arusaamatult Herman Kännu viimne uudisteos (lõpetatud käesoleva aasta kevadel), kodumaale pühendatud kantaat, mille väärtused on selged igapähele, kes lähemalt on tutvunud sellega, kas partituuri või autori ettekandel klaverikoondise järgi, pole ühel äsjasel helitööde võistlusel leidnud arvestamist a uhinna vaid tunnustamise väärseena, kuna ükski sisseantud töödest polevat kõlvanud patriootiliseks kantaadiks.

Soovitati siis isiklikult, omalt poolt, igale organisatsioonile, kes tahab kaunistada oma aktust väärka, värsket, tuumaka ning läbinisti eestipärase kantaadiga, võtta kavasse see Herman Kännu kantaat.

Loodan, et seda soovitust õigesti mõistetakse: meil on selliste teoste pöud väga suur ja Herman Kännu kantaat aitab seda tunduvalt leevendada, olles päälegi tõsine meisterteos. Selle oma kantaadiga on H. Känd püstitanud igatahes ilusa mälestusmärgi Räpinale, mille veetlev ja mitmekesine loodus on teda kahtlemata võimsasti inspireerinud kantaadi loomisel.

H. S.

Läti

Läti muusikaelu suvel.

Möödunud suvi muusikalises mõttes oli eriti viljakas ja elav. Mitte vähem kui kolm sümfooniaorkestrit ning mitu väiksemat koosseisu kontserteerisid järjekindlalt suvise elu keskustes. Säl oli kõigepäält Riia rannas Riia Raadio-orkester oma alatiste juhtide prof. J. Medenš'iga ja R. Parups'iga. Uutes, akustiliselt hästi ehitatud Dzintari ja Melluži kontsertaedades korraldati 60 suurt sümfooniakontserti. Külalisdirigentidena puldil olid teretlunud prof. G. Schnéevoigt ja prof. N. Malko. Igal kontserdil astusid üles läti nimekamad instrumentalistid ja vokalistid, nagu Alide Vane, Adolfs Kaktinš j. t. Välismaa külalistest kuulsime viiuldajaid Soetens'i ja Odnoposov'it, pianiste Orlov'i ja Karoly bassilauljat Serge Benoni't ja daani koloratuurlauljannat Ebba Wilson'it.

Erilist huvi pakkus ajalooline kontsert, korraldatud esimese läti sümfooniakontserdi mälestuseks, mis 35 aastat tagasi toimus Riia rannas ning nüüd korraldati täpselt sama kavaga (J. Vitols'i, A. Kalminš'i ja A. Jurjans'i tööd) ja sama dirigendi rauga prof. J. Jurjans'i juhtimisel.

Riia ranna uues kontserthallis peeti erilisi solistide õhtuid. Kontsertide külastamine, tänu hääle sügis-sesoonile osutus kuni hilise ajani täiesti rahuldavaks.

Vestlus Heljo Sepaga

HELJO SEPP

Pääle kontserti „Estonias“ lähen kunstniketuppa, kus tihe inimmiür ümbritseb noort, vaid 15-aastast pianisti. Palun veidi aega vestluseks, kuid järgmiseks päevaks, sest praegu on ta nägu lausa higipiiskades

Riias eneses oli kontsertmeisteri Berzinš'i poolt rajatud oma sümfooniaorkester, mis prof. Berdiajevi juhatuse all seisis ning linnas suuremates parkides edukalt pakkus sümfooniakontserte tõsise muusikaga.

Raviulas Kemeris tegutses Leonid Vigners'i kepi all suveorkester, pakkudes kaks korda nädalas sümfoonilist muusikat, muil päevil rahvapärast. Ka siin tegutsesid kaasa kodumaised solistid.

Filharmoniaorkestrit Liepajas, — mille promenaadikontserdid ilusal mererannal kannatasid äikese all — juhatasid Janis Kalninš ja saksa dirigent Thierfelder.

Sellel suvel esimest puhku peeti Jelgavas ja Ventspilsis kontserte reeglipäraselt, mis korraldati kaks korda nädalas väiksemate orkestrite poolt ja samuti elavat küllastamist leidsid.

B. L.

— ta tahab hinge tagasi tõmmata. Ja ega meid lastaksi siin rahuiikult kõnelda — õnnitlejad ründavad otse väljaspool „halastust“.

Järgmisel hommikul kohtume korteris, kus ta tuttavate juures veedab Tallinnas oleku päevad, kuna muidu elab ju Valgas vanemate juures. (Muuseas oleks huvitav märkida, et Valga on annud meile varemgi juba tunnustatud naispianisti — Tekla Koha). Ka tema klaveriõpetaja pr. Eller (helilooja H. Eller'i abikaasa Tartust) ja Valga lebe toimetaja hr. Meerits on jutlemisel abiks, sest noor preili vaatab sageli küsivalt nende otsa, et mis ma nüüd jälle pean vastama. Nad on temale siin hooldajateks — ei ole kerge saada nii üle öö kuuluseks!

„Kas oli see teie esimene kontsert?“ — alustan juttu.

„Jah, esimene iseseisev, kuigi esinenud olen juba palju. Ja nüüd tuleb teine iseseisev kontsert kohe Tartus.“

„Kas arvustusi ei karda kah?“

„Ei karda, sest loodan, et nad mind nii valjult ei arvusta kui suuri kunstnikke ja minust palju vanemaid. Kuid parem oleks olnud, kui veidi kauem oleks saanud kontserdiks valmistuda, kuigi sellega juba suvel alustasin. Inglismaalt tagasi tulles loodan publikule rohkem pakkuda. Nüüd võib arvustus ehk midagi ju ütelda, sest vigu leidub ikka, aga ma tahan ka veel palju õppida.“

„Kuidas oma kontserdi publikuga rahule jäite?“

„Oh, väga! — ei lootnud, et mind nii palju rahvast kuulama tuleb ja nii hästi vastu võetakse“ — ütleb ta säravail silmel.

„Kas te repertuaar on suur juba?“ — ja usutletav mõtleb, ega leia kohe vastust.

„Noh, eilsel kontserdil te kuulsite kah; olen igaks esinemiseks püüdnud ikka midagi uut ära õppida.“

„Kas mõni helilooja teile teiste hulgas enam meeldib?“

„Liszt on ikka olnud minu lemmikautor“ — ütleb ta rõõmsalt ja väga veenvalt, ning kui siin nüüd järeldusega ei eksi, siis on meil tulevikus tegemist ühe naisvirtuoosiga muidugi?

„Ega Te aga eesti muusikat unusta, kui on võimalus kusagil esitada?“

„Seda muidugi. Täna, enne Teie siatulekut olime Kultuurfilmis, kus mul lasti

mängida just Eller'i töödest ühte kahe-minutilist prelüüdi helifilmi.“

„Kas te ei karda ka, et teist nüüd võõrsil inglise leedi tehtakse, kodumaa unustate ega tahagi tagasi tulla? — küsin, kuid ta naerab lõbusalt:

„Noh, seda ei ole karta. Ma tulen ju õpevaheajal varsti jälle tagasi ja kolme aastaga ei unustata ikkagi midagi!“

„Kas vanematel on ka hää meel Londoni asumise puhul, või ei taha nad teid sinna üksi lasta?“

„Ega nad häämeelega ei laseks, kuid mind pannakse sääl ühte perekonda, kus ma ju samuti valve all olen“ — ning hr. Meerits lisab: „Kuigi aastaid pole palju, õige noor alles, on ta küllalt iseseisev, mõistlik ja tubli tütarlaps.“ — Nii see peaks näima vist kõigile, mõtlen eneses, et selles noores neius ei ole põrmugi seda edevat koketsust, mis tavaliselt paljuis tärkab neis aastais, vaid sümpaatne lihtsameelsus.

„Kuidas tuli üldse too võistlusele minék?“

„Lugesime isaga lehest, et korraldatakse niisugune võistlus Londonis ja siis juba pr. Eller õhutas kaasa selleks. Hr. Meerits muretses andmeid selle kohta, ning pani mind Haridusministeeriumile ette, sinna-saamiseks ja nii see tuligi.“ Edasi selgitab hr. Meerits: „Enne aga korraldati Tallinnas veel Heljo Sepa kui Haridusministeeriumi kandidaadi ja ühe Tall. Konservatooriumi esindaja vahel eelvõistlus ning edasi saadeti siis juba Londoni võistlema, kus ka esimeseks tuli. Sinnasõit toimus muuseas Briti Muusikanõukogu kuhl, kes ka 750 inglise naela auhinnaks välja pani, Kuninglikus Muusikaakadeemias õppimiseks kolme aasta vältel.“

„Kas see võit tuli sääl kergesti ka?“ — pöördun usutletavale.

„Ei tea isegi, sest sinna oli muide küll paljudest maadest võistlejaid kokku tulnud — kümme võistlejat, kaheksast riigist.“

„Kas unustasite kunagi varem välismaal õppimisest?“

„Ei julenud seda veel niipea loota?“

„Kas kavatsesite ka kunagi Tall. Konservatooriumi astuda?“

„Aga seda pole ju nüüd enam tarvis, kui ma Londoni muusikaakadeemia lõpetan“ — vastas ta kõhklevalt, ise sääljuures oma õpetajale piiludes, et misjaoks ma nüüd veel seda küsin.

„Kas ammu juba õpite klaverimängu?“

„Jah, juba viieaastaselt, ning pr. Eller'i juures juba üle nelja aasta, sõites Valgast kord nädalas Tartu.“

„Kas teie vanemad ka muusikat harrastavad?“

„Vanematel ei ole selleks aega, kuid nad armastavad väga muusikat.“

„Kuidas jääb teil nüüd üldharidusega?“

„Praegu olen alles progümnaasiumi viienda klassi õpilane ja esialgu jääb vist pooleli, aga võib-olla saan sääl siiski edasi õppida, kui keelt juba oskan“ — ja hr. Meerits lisab: „Heljo Sepp on, vaatamata muusika edusammudele, ka koolis õppija, kel kõik hääd hinnangud tunnistusel.“

„Kuulsin, pidite vist keeleõpetaja kaasa võtma?“

„Ega prl. Dahlberg sinna ei jääks, ta ainult saadaks mind, sest tuleb paljudest tollipunktidest läbi sõita ja ma ei oska veel nii palju keeli. Kuid see jääbki ära, kuna alul pidin teist teed kaudu sõitma, nüüd saan aga Tallinnast laevaga otse Londoni, kus mulle vastu tullakse. Esimesel reisul oli mul saatjaks kaasas aga pr. Eller.“

„Kunas siis sõiduks läheb?“

„On juba mitu tähtpäeva olnud, kuid nüüd jääb vist kindlaks 14. septembr, kui „Baltavia“ täpselt välja sõidab. Minu õnenumber on muuseas ka 7, nii et 14 on nagu kakskord kindlam veel.“

„Kas teete mingeid kavatsusi, kui jälle kodumaale tulete?“

„Muud ei tea, kui et prof. Raimund Kull kutsus mind sümfooniakontserdile solistina esinema, kui vahepeäl Inglismaalt siia tulen“ — ja Heljo lisab veel särasilmil: „Mu esimese kontserdi lõpul toodi mulle „Estonia“ kuldraamat, kuhu oma nime pidin kirjutama.“

„Kas olete rahul oma õpilasega?“ — pöördun küsimusega pr. Eller'ile.

„Muidugi olen rahul ja loodan, et edasi läheb veel paremini“ — ning ma uudishimutsen veelgi:

„Kas teie õpilasel on muuseas ka abso-luutne kuulmine?“

„Jaa, on küll. Ka hää meelespidamine.“

Kui äratulles küsin: „Kas tohib edasiseks õnne soovida“ — lisab ruttu hr. Meerits: „Oh! — ta on päris ebausku isel!“ — ning küsitav tõrjub ehmudes: „Ei, eil — parem soovige halba!“

Ma esitasin selles vestluses siis ka 21 küsimust ehk 3×7, et olgu siis asi juba igati korras...

R. K.

„Kõik suured kunstnikud on tunnud ja tunnistanud, et nende kaudu Jumal kõneleb. Nad ei ilmuta meile mitte usundit, aga nad aitavad meid usundit omandada. See on nende ülimald auks ja meie kaunimaks võiduks.“ (H. von der Pfordten.)

Ülemaailmse Üliõpilasmuusika Liidu esimees külastas Eestit

Ameeriklane
MARSHALL BARTHOLOMEW,
Ülemaailmse Üliõpilasmuusika
Liidu esimees.

Mõni aeg tagasi teatas Ülemaailmse Üliõpilasmuusika Liidu esimees Marshall Bartholomew helilooja R. Ritsingule oma kavatsusest külastada Eestit, et ligemalt läbi arutada ja nõu pidada Akadeemilise Meeskoori Ameerikasse sõidu asjus. Reedel, 9. sept. saabuski M. Bartholomew Tartusse, kus teda jaamas vastu võtnas olid Akadeemilise Meeskoori tegelased eesotsas koorijuhi R. Ritsingu ja esimehe H. Pärnoga.

Külaline peatus R. Ritsingu kodus, kus pikemalt kõneldi Akadeemilise Meeskoori Ameerika-matkast ja kõigist sellega seoses olevaist küsimusist. Arutelu tulemused kujunesid üsna rõõmustavaiks. Liidu esimees M. Bartholomew teatas, et ameeriklased on nõus igakülgset abi pakkuma Akadeemilise Meeskoori turnee läbiviimiseks Põhja-Ameerikas. Nad võtavad endi kanda kogu majandusliku vastutuse Ameerika pinnal, ainult edasi-tagasi sõit ookeanil jääks Akadeemilise Meeskoori enese hooleks. Päämiste peatuskohtadena määrati marsruudis kindlaks Boston, New Haven, New York, Philadelphia, Washington j. t. linnad. Arvesse võttes pikemaajalise reklaami ja ettevalmistustöö vajadust eriti koha peal, ei saa kontsertmatka teostada enne 1940. a. jõule, kusjuures väljasõit Eestist toimuks detsembrikuu keskpaigu, tagasisõit aga järgneva aasta jaanuarikuu lõpul. Ka arutati kontsertide programmi ja solistide küsimust, saades külaliselt vastavaid näpunäiteid ja ülevaadet ameeriklaste muusikalisest mentalitee-

dist. Kava endastmõistetavalt olgu puht-eestiline, kusjuures rohkesti soovitakse rahvalaule või nende ümbertöötusi. Pääle ilmalike kavade (kontsertsaalides ja ringhäälingutes) tuleks kooril esitada ka vaimulikke laule, kuna on ette nähtud esinemised ka kirikutes.

Marshall Bartholomew tegi ühtlasi teatavaks, et ta peab väga tarviliseks ja tähtsaks Akadeemilise Meeskoori kui Liidu liikme osavõttu 1939. a. septembrikuus Kopenhaagenis korraldatavast ülemaailmsest üliõpilaste laulupeost, mis peetakse säälse üliõpilaskoori „Studenters-Sangforeningeni“ 100. a. juubelipidustuste puhul. Vastava kutse on Akadeemiline Meeskoor ka Daanist saanud. Sellest üliõpilaslaulupeost osavõtavad koorid esinevad kõik ka üksikult, esitades oma maa laule 25 minuti jooksul. Ühiselt lauldakse iga osavõtva maa loomingust üks laul vastava maa üliõpilaskoori dirigendi juhatusel.

Tuleval aastal ilmub Ameerikas M. Bartholomew' algatusel suurem kogu koolilaule, kus on antud silmapaiste osa eesti lauludele ühes sissejuhatava tekstiga. Vastava valiku eesti lauludest on teinud M. Bartholomew' soovil helilooja R. Ritsing. Nimetatud lauliku kaudu püütakse eesti nime tutvustada laiemates hulkades õppiva noorsoo kaudu, seega ühtlasi huvi äratades ameeriklastes Akadeemilise Meeskoori kontsert-turnee vastu.

Külaline jälgis suure huviga eesti muusikat heliplaadidelt (Akadeemilise Meeskoori ja Tartus asuva Riigi Pimedate

Mitmesugust

Pärnumaa 7. laulupidu.

28. augustil peeti Eesti Lauljate Liidu Pärnumaa osakonna esinduskogu erakorraline pääkoosolek, kus päevakorras oli mitmeid tähtsaid küsimusi seoses eeloleva Pärnumaa 7. laulupeoga. Laulupeo eelarve võeti vastu tasakaalus Kr. 3540.—, kusjuures loodetakse pääsmete müügist saada sissetulekut Kr. 2400.—, mis peaks olema küllaltki tagasihoidlikult arvestatud.

Erilist rõhutamist leidis koosolekul laulupeo kunstiline külg, mille õnnestumine tahtakse tagada. Viimasest olenevalt esinduskogu suurendaski eelarves muusikalistele eeltöödele ettenähtud summat, samuti ka üldjuhtide tasu. Eelproovidega tahetakse alata üksikutes ringkondades aastavahetusel, kusjuures igas ringkonnas kavatakse korraldada vähemalt kaks eelproovi üldjuhiga.

Laulupeo segakooride noodid ilmuvad trükist juba neil päevil, millal kohe ka nende laiailasaatmist alustatakse. Kooride registreerimine laulupeole kestab veel mõni kuu.

Tähtsamaks päevakorra punktiks oli laulupeo üldjuhtide valimine. Koosolek püstitas enne seda põhimõtte: üldjuhte tuleb valida neli, segakooridele kaks, meeskooridele üks ja puhkpillikooridele üks.

Üldjuhtideks valiti segakooridele Mihkel Lüdigi ja Peeter Laja, meeskooridele organist Ed. Soodla ja puhkpillikooridele Joh. Kask. Neist P. Laja ja J. Kask olid üldjuhtideks ka eelmisel Pärnumaa laulupeol.

Ühtlasi otsustas esinduskogu korraldada detsembrikuus Pärnus laulupeost osavõtivate kooride juhtidele lühikese instrueerimiskursuse, et tagada laulupeo kunstilist õnnestumist.

Laiuse 10. juubelilaulupäev.

Pühapäeval, 14. augustil peeti Laiusel 10. laulu- ja rahvuspäeva. Juba varahommikust päälle vooris ümbruskonna rahvast Laiuse kirikusse, nii et kontsert-jumalateenistuse alguseks oli kirik kogunenud rahvast täis. Jumalateenistusel jutlustasid õpetajad A. Ke-

rem ja J. Järve. Soololauludega esines pr. L. Kaitsa ja viiulisolistina F. Sööt.

Pärast jumalateenistust kogunes üle 1000 inimese kiriku parki laulupeo ilmalikku kontsertosa kuulama. Laululavale kogunes üle 100 laulja. Laulupäeva avas J. Järve. Avasõnale järgnes kaks laulu ühendatud segakoorilt, mille järele pidas hoogsa kõne kindral A. Tõnisson. Kõne lõpus lauldi ühiselt „Eestimaa, mu isamaa“.

Kõnele järgnesid laulud ühendatud segakoorilt, kusjuures palju laule tulid publiku tungival nõudel kordamiseks. Eriti kestvalt aplodeeris kuulajaskond, kui noori juhatas vanameister, üldlaulupidude üldjuht J. Simm. Lõpuks pidi koor publiku tungival soovil hulk lisapalu andma.

Samuti said sooja poolehoiu osaliseks Harju maleva orkestri üksikettekanded, mida juhatas V. Aru.

Lõpusõna ütles A. Reial ja sellele järgnes laulukoori poolt J. Simmi juhatusel „Lahkumislaul“.

Vägev laul Kohtla-Järvel.

Kohtla-Järve kaevanduse laulukooride ühisel korraldusel peetud Kohtla-Järve 1. laulupäev omas kaevanduse ajaloos ühtlasi suure tähtsuse, kuna sellega märgiti Kohtla-Järve ja ühtlasi ka kogu Eesti õli-kiivitööstuste 20. aastapäeva. Vastavalt sellele korraldati ka suurejooneliselt. Eeltöödega alustati varakult ja staadionile püstitati nägus laululava, mis läks maksma Kr. 3.500. Laululava jääb alaliseks tribüüniks staadionile.

Koorid saabusid suuremas enamuses Kohtla-Järvele pühapäeva, s. o. 7. aug. hommikul, sest kell 9 algasid pääproovid nii üldsegakooridele kui ka puhkpillikooridele. Koos tegelestega hakkas aga ka saabuma publikut.

Tuldi omnibustel, autodel, ratastel, rongiga jne.

Lauljad mahutati kõik eeskujuliku korra juures majadesse korteritesse. Kell kolm toimus pidulikult rongikäiguks rivistumine. Rongikäik iseenesest kujunes võimsaks ja meelejäävaks pildiks, kui lehvivate lippude all marssisid poolteist tuhat kirevas rõivastuses lauljat-mängijat õlivabrikute juurest laululava poole. Rahvahulgad palistasid tihedate massidena teid, ning nägusamad ja huvitavamad rõivastuses koorid kutsusid esile kestvaid ja meeleolurikkaid kiiduvaldusi. Rongikäik oli umbes kilomeeter pikk.

Asutuste Töökooli ja algkooli heliplaadistatud ettekandeid) ning tutvunes eesti noodivaraga. Lahkudes sai küllaline kingiks koorijuhilt R. Rättsingult noote ja muusikalisi raamatuid ning Akadeemiliselt Meeskoorilt „Kalevipoja“ illustreeritud väljaandes.

Täpselt kell 16 algas laulupeo ettekan-
nete osa ühise koraaliga kooridele, orkest-
ritele ja publikule. Avasõna ütles segakoo-
ri juhatuses esimees K. Aru. Peokõne pidas
Haridusministeeriumi esindajana noorte-
nõunik J. Maisma.

Üldsegakooride ettekandeid juhatasid
Kohtla-Järve algkooli juhataja J. Karhei-
ding ja Rakvere rahvamaja segakoori ju-
hataja E. Raatma. Kõik laulud leidsid pub-
likult sooja vastuvõtu. Samuti kuulati
huviga puhkpillikooride ettekandeid. Män-
gis kokku 10 orkestrit. Pääle lühikest va-
heaega jatkus eeskava üksikooride esine-
misega, mille algatas Rakvere Rahvamaja
segakoor; juhatas E. Raatma. Koor oli
sunnitud publiku tungival nõudel mitut
laulu kordama, andes lõpuks ka lisapala.
Samasugune soe vastuvõtt sai osaks Nar-
va Meestelaulu Seltsi meeskoorile, mida
juhatas Chr. Maasik.

Teises osas aset leidnud üldsegakooride
ettekanded löid kuulajaskonnas äärmiselt
sooja kaasaalamise ja kontakti lauljaskon-
naga. Koorijuhitidele annetati lilli, kanti
neid kätel, ja rahvas ei tahtnud kuidagi
lauluväljakult lahkuda.

Lauluväljakul oli hoolitsetud ka küla-
liste toitlustamise eest. Naiskodukaitse
poolt oli korraldatud rikkalik einelaud ja
massitoitlustamine. Vaatamata suurele
rahvamassile möödus pidu täiesti ilma õn-
netusteta. Samuti edukalt möödus õhtune
rahvapidu, kus esines jällegi Narva mees-
koor ja ka kohapäälseid tantsutruppe. Vai-
mustusega võeti vastu tulevärk.

Haaslava laulupäev.

Eesti Lauljate Liidu Tartumaa osakonna
korraldusel peeti pühapäeval, 14. augustil
s. a. Haaslava Kaitseliidu pargis laulupidu,
mis oli meelitanud kokku väga palju rah-
vast nii ümbruskonnast kui ka Tartust, ku-
na Haaslava ja Tartu vahel oli pidev ning
hõlbus ühendus.

Laulupäeva avas Eesti Lauljate Liidu
Tartumaa osakonna esimees A. Kiiss. Ühend-
koore juhatasid A. Kiiss ja R. Ritsing.

Kavas oli üldse 18 laulu, milledest palju
kuulajaskonna nõudel tulid korrata.

Lauljaid oli üle 200. Laulupäeva lõpetas

osakonna juhatusliige Ed. Öunapuu. Õhtul
oli „Priiuse“ saalis kontsertball, millel sa-
muti oli rohkesti osavõtjaid.

A. Helisto 50-a.

14. sept. s. a. pühitses oma 50-a. sünni-
päeva „Estonia“ teatri orkestri flöödimän-
gija ning Tallinna linna ettevõtete osakonna
orkestrijuhht Aleksander Helisto (end. Ha-
bermann).

Aleksander Helisto sündis 14. sept. 1888.
a. Tallinnas. Öppis prof. Stepanov'i juures
Peterburgis flöödi alal. Võttis osa Maail-
masõjast ja astus Vabadussõja algul vaba-
tahtlikult 1. ratsariigemendi orkestrisse.
Säält siirdus mereväkke, kus formeeris Ees-
ti Mereväeorkestri, mis kaua aega oli eesti
parimaid puhkpilliorkestreid. Sõjaväest va-
banedes astus „Estonia“ teatri orkestrisse,
kus senini tegutsenud üle 20 aasta. Asutas
1925. a. Kaitseliidu Kalevi Malevkonna or-
kestri ning oli selle juhiks 1933. aastani.
Tegutseb 1926. aastast kuni senini Tal-
linna linna ettevõtete osakonna orkestriju-
hina.

Meeskooride Sektsiooni esinduskogu koosolek.

peetakse 16. oktoobril s. a. algusega kell 10
hommikul Lauljate Liidu büroo ruumides,
Tallinn, Lai tn. 7. Koosoleku päevakorras
on:

1. Koosoleku rakendus.
2. Möödunud aastate aruanne.
3. Tegevuskava.
4. Tartus meeslaulupäeva korraldamise
küsimus.
5. Uue juhatus valimine.
6. Koosolekul algatatud küsimusi.

Sektsiooni esinduskokku saadab iga sekt-
siooni kuuluv liige-koor iga 25 liikme või
selle osa päält ühe esindaja. Sektsiooni
kaastöötav liige saadab esinduskokku ühe
esindaja. Esindajad peavad olema varusta-
tud kirjalike volitustega.

Märkus.

Eelmises „Muusikalehe“ numbris ilmunud
XI üldlaulupeo ülesvõtted olid V. Uustalult.

Materjalide kasutamine allikat nimetamata on keeldud.

Tegev ja vastutav toimetaja

EDUARD VISNAPUU

Toimetuse kolleegium:

prof. J. AAVIK, prof. TH. LÕMBA,
A. OINAS, R. PATS, prof. J. VAKS.

Väljaandja Eesti Lauljate Liit, Tallinn, Lai 7, telefon 431-82.

Algavaks hooajaks uudiseid kooridele:

SEGAKOORILE:

Rahvakoorig nr. 41 — G. Ernesaks: „Noor kevade“
Rahvakoorig nr. 42 — G. Ernesaks: „Päev laulab õites“
Rahvakoorig nr. 43 — T. Vettik: „Nokturn“ ja „Tulekandjate laul“
Kolmas valik kodumaa laule — hind 25 senti

MEESKOORILE:

Eesti Meeslaul nr. 33 — M. Lüdigi: „Nüüd ma tahan mõõka tõsta“
Eesti Meeslaul nr. 34 — T. Vettik: „Nokturn“
Eesti Meeslaul nr. 36 — E. Aav: „Rahe“

NAISKOORILE:

Eesti Naiskoorid nr. 11 — A. Vedro: „Midrilinnu mäng“
Eesti Naiskoorid nr. 12 — R. Tobias: „Vana juut nõelub“
Eesti Naiskoorid nr. 13 — E. Kapp: „Neidiste laul“
Eesti Naiskoorid nr. 14 — M. Härma: „Kevade“
Eesti Naiskoorid nr. 15 — T. Vettik: „Merellä on sinine“
Eesti Naiskoorid nr. 16 — T. Vettik: „Pää langend sul käe pääle“

PUHKPILLIORKESTRILE:

R. Ploom: „Laulupeo marss“ — hind liikmeile Kr. 2.⁴ teistele Kr. 3.—
E. Aav: „Laul kodumaast“ — (saade laulu juure), — hind liikmeile 50 sn.
teistele Kr. 1.—
M. Saar: „Mu rannikmaa“ — (saade laulu juure) — hind liikmeile 50 sn.
teistele Kr. 1.—

LAUL KLAVERI SAATEL:

E. Aav: „Laul kodumaast“ — hind 50 senti
M. Saar: „Mu rannikmaa“ — hind 50 senti

KLAVERILE:

A. Kapp: „Gavott“ — hind 50 senti.

Lauljate Liidu kirjastus, Tallinn, Lai 7

PAUL INDRA

(end. Pressnikoff)

Kontsert, saade, tun-
nid, klaver ja orel.
Tallinnas ja väljaspool.

Tallinn, Rulkoviuse 26-10
Telefon 428-20.

AUGUST PERMANN

O-ü. „Esto-Muusika“ ja Tallinna
Konservatooriumi klaverimeister
ja -häälestaja.

Tallinn, Gonsiori 43—2, telef. 320-51.

ILMUS:

KOORI- JA ORKESTRIJUHI KÄSIRAAMAT

TOIMETANUD R. RITSING

HIND KR. 4.50

Saadaval Lauljate Liidus, Tallinn, Lai t. 7

UUDIS!

A. Velmet:

„Püha, põline
ja üllas“

Segakoorile.

Hind 10 senti.

Saadaval

Lauljate Liidus,

Tallinn, Lai 7

UUDIS!

Ü. Topman:

„Mis oli see?“

„Eestimaale“

Segakoorile.

Hind 10 senti.

„Mu südames on
pühapäev“

„Minu igatsus“

Meeskoorile.

Hind 10 senti.

Saadaval

Lauljate Liidus,

Tallinn, Lai 7